

GAMLE HUS DA OG NÅ

Foto KMK 2003

**Status for SEFRAK-registrerte bygninger
Flora kommune
Sogn og fjordane fylke 2003**

Forsidebilde over: Alvåra

Forsidebilde under: Florø havn.

Trykt: Allkopi, Oslo 2007

Forord

Kulturminnekompaniet foretok år 2003 på oppdrag fra Riksantikvaren en kontrollregistrering av ca 3000 bygninger i kommunene Melhus, Snåsa, Flora og Vega.

Undersøkelsen bygger på en landsomfattende registrering av hus bygd før 1900 kalt SEFRAK-registreringen. De innsamlete dataene danner grunnlaget for databasen Nasjonalt bygningsregister som ble åpnet i 2000.

Undersøkelsen ble gjort som et ledd i Riksantikvarens overvåkingsprogram av SEFRAK-registrerte hus i et representativt antall kommuner. Ved hjelp av periodiske kontrollregistreringer er målet å få informasjon om desimeringstakt og endringer på bygg eldre enn 1900.

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av kulturminner og kulturmiljøer som følge av fjerning, ødeleggelse eller forfall, skal minimeres, og skal innen år 2020 ikke overstige 0,5 % årlig".

Systematisk kontrollregistrering ble i år 2000 foretatt i kommunene Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino, 2001 i Tromsø og 2002 i Sandnes, Eidskog, Skjåk og Saltdal.

Tidligere var det gjort spredte undersøkelser i presskommuner i Osloregionen – Nittedal, Lier og Ullensaker. Disse viste et gjennomsnittlig årlig tap på 1 % for hus eldre enn 1900. Satt på spissen vil dette si at om 80 år ville alle hus eldre enn 1900 være borte.

Rapporten er skrevet av Kulturminnekompaniet. Rapportformen bygger på Nittedalrapporten, men er omarbeidet i samarbeid med Riksantikvaren, ved Gro Wester i 2000, fra 2001 Anke Loska.

September 2006

Unni Broe og Solrun Skogstad

Innhold

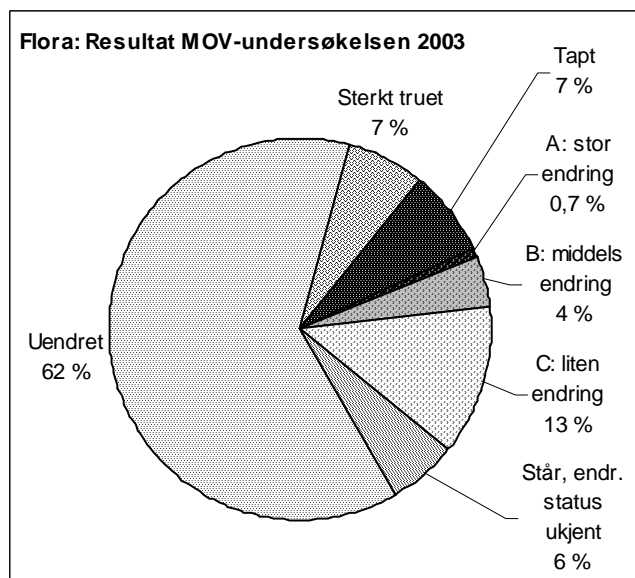
0	SAMMENDRAG	7
0.1	Nøkkeltall Flora	7
0.2	Kvantitative forandringer	7
0.3	Kvalitative forandringer	7
0.4	Årsak til tap og endring	8
0.5	Bruk av SEFRAK/GAB som planverktøy	9
1	"GAMLE HUS DA OG NÅ" – PROSJEKTETS INNHOLD OG IDEER	10
1.1	Rapporten som ledd i miljøovervåking (MOV)	10
1.1.1	Om Riksantikvarens miljøovervåking (MOV)	10
1.1.2	Miljømål	11
1.2	De fire utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen år 2003	11
1.3	Generelt om SEFRAK – Nasjonalt bygningsregister	11
1.3.1	Historisk utvikling	11
1.3.2	Opplysningene i registeret	11
1.3.3	Registreringsmaterialet	12
1.4	Bakgrunns materialet for MOV-undersøkelsen	12
1.4.1	Nasjonalt bygningsregister	12
1.4.2	Undersøkte SEFRAK-data.....	14
1.4.3	Parametere for MOV-undersøkelsen.....	16
1.5	Samlet resultatoversikt MOV 2003	19
1.5.1	Kvantitative forandringer	19
1.5.2	Kvalitative forandringer	20
2	INNLEDNING	27
2.1	Kart over Flora	27
2.2	Historikk og beskrivelse	28
2.2.1	Geografi og topografi	28
2.2.2	Bosetting og hovedtrekk i befolkningsutviklingen	28
2.2.3	Kommunikasjoner	28
2.2.4	Næringsgrunnlag	29
2.3	Grunnlags materialet for MOV-undersøkelsen i Flora	30
2.3.1	Antall undersøkte hus	30
2.3.2	Registreringstidspunkt.....	30
2.3.3	Spesielle forhold ved SEFRAK-registreringen i Flora.....	30
2.3.4	Registreringskretser.....	30

2.3.5	Geografiske områder i Flora:	30
2.3.6	Tettbygd/spredtbygd.....	31
2.4	Egenskaper ved undersøkte hus i Flora	32
2.4.1	Samfunnssektor	32
2.4.2	Sosial miljøsammenheng	32
2.4.3	Bygningstyper	33
2.4.4	Alder.....	33
3	RESULTAT	34
3.1	Tap	34
3.1.1	Tap – samlet oversikt	34
3.1.2	Tap – samfunnssektor.....	34
3.1.3	Tap og sosial miljøsammenheng	35
3.1.4	Tap – bygningstyper.....	35
3.1.5	Tap – alder	38
3.1.6	Tapsårsaker	38
3.2	Endringer av gjenstående bygninger	39
3.2.1	Endringer – samlet oversikt	39
3.2.2	Endring – samfunnssektor	39
3.2.3	Endring – sosial miljøsammenheng	40
3.2.4	Endring – bygningstyper	41
3.2.5	Endring – alder.....	41
3.3	Tilstand	47
3.3.1	Tilstand – samlet oversikt.....	47
3.3.2	Tilstand – samfunnssektor	47
3.3.3	Tilstand – sosial miljøsammenheng	48
3.3.4	Tilstand – bygningstyper	48
4	GEOGRAFISKE VARIASJONER	49
4.1	Tap og geografiske variasjoner	49
4.1.1	Tap – områder: tidligere kommunale enheter	49
4.2	Endringer og geografiske variasjoner	49
4.2.1	Endring – områder.....	49
4.3	Tilstand og geografiske variasjoner	50
4.3.1	Tilstand – områder	50
5	REGISTRERINGSTIDSPUNKT OG VARIASJONER.....	51
6	KONSEKVENSER FOR KULTURMINNER OG KULTURHISTORISKE SAMMENHENGER SOM FØLGE AV KOMMUNENS GENERELLE UTVIKLING	52
6.1.1	Befolkningsutviklingen	52
6.1.2	Gårds- og sjøbruks miljø, jordbrukets kulturlandskap – sammenhenger, strukturer.....	52
6.1.3	Florø by og tettstedsbebyggelsen rundt denne	53
6.1.4	Eldre tettsteder, knutepunkter	55
6.1.5	Vegprosjekter.....	57
6.1.6	Større anlegg.....	57

7	SAKSBEHANDLING, PLANFORHOLD M.M.	58
7.1	Bruk av SEFRAK-materialet i kommunen	58
7.2	Planforhold	58
8	KILDER	59
9	VEDLEGG 1. BYGNINGSTYPER: TAPT, ENDRET, TRUET – TABELL	60
10	VEDLEGG 2. REGISTRERINGSKRETSER: TAPT, ENDRET, TRUET – TABELL..	61

0 Sammenheng

0.1 Nøkkeltall Flora

Over en periode på 12 år har 7 % av de undersøkte bygningene gått tapt.

0.2 Kvantitative forandringer

MOV-undersøkelsen i Flora omfatter 686 bygninger. 50 av disse har gått tapt. Det tilsvarer en prosentandel på 7 %.

51 bygninger er så sterkt truet på grunn av teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer en prosentandel på 7 % av de undersøkte bygningene. Dette er et minimumstall.

5 hus, ca. 1 %, er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A.

Samlet utgjør tallene for tap, stor endring (endringstype A) og sterkt truede en bolk på ca. 15 %, der kulturminneverdiene er borte for alltid eller er sterkt svekket.

Totalt er 122 hus endret siden registreringstidspunktet, inkludert endringstype A. Det tilsvarer en prosentandel på ca. 18 % av de undersøkte. De fleste endringer gjelder mindre påbygg og utskifting av ytre bygnings-elementer, endringstype B og C.

I år 2003 står 62 % av de undersøkte husene i tilnærmet samme form som ved registreringstidspunktet, og disse er ikke spesielt truet av dårlig teknisk tilstand. Andelen som er berørt av tap, endringer og dårlig teknisk tilstand er med andre ord ca. 32 %. For 6 % av det undersøkte materialet vet vi at husene står, men kjenner ikke endringsstatus.

SEFRAK-registreringen i Flora ble påbegynt i 1991 og avsluttet i 1993. De fleste bygningene ble registrert 1992. Da registreringen er konsentrert om få år, er det lite grunnlag for å si noe om tendenser i rivings- eller endringsfrekvensen over tid.

0.3 Kvalitative forandringer

Undersøkelsen viser at det har skjedd endringer som berører sammensetningen i kulturminnebestanden. Det vises særlig i forhold til sosial miljøsammenheng, hustyper og sammenhenger innen enkelte miljøer.

Det er hus for vanlige folk som har hatt det største tapet. Det reflekteres i høyere tapsandeler enn gjennomsnittet for gruppen husmenn, strandsittere, arbeidere, der arbeidere har den klart høyeste tapsprosenten på hele 19 %. En god del av disse husene kan knyttes til tettstedsbebyggelsen i områdene rundt Florø. Fiskernes hus er og utsatte, med en tapsandel noe over gjennomsnittet. De samme gruppene har høye endringsprosent, særlig gjelder det fiskerens hus, der nesten halvparten av de registrerte bygningene har blitt endret.

Tapsandelen for den største gruppen, bygningsmiljøer med tilknytting til bondestanden har en tapsprosent lik gjennomsnittet, men er noe mindre endret. Andre næringsdrivende, særlig i Florø, har både lavere taps- og endringsprosent enn gjennomsnittet for kommunen. Som forventet er tapet minst for hus knyttet til offentlig sektor, embetsverk, institusjon.

Driftsbygninger og mindre uthus i tunet er mest utsatt for tap, og er særlig truet på grunn av dårlig teknisk stand. Bakgårdsuthusa i byen er også en utsatt gruppe, og de gjenstående er mye endret. Sjøbrukets bygninger har en tapsprosent så vidt over gjennomsnittet, og sett i forhold til jordbruksbebyggelsen er den prosentvise andelen av både tapte og truede klart lavere.

De få registrerte seterhusa er pusset opp, og ingen har gått tapt i denne gruppen. Det er også lite tap blant andre utmarkshus, men få ble her registrert.

Bolighuset, det gjelder både i land og by, er den største gruppen enkelthus, og den er klart mest endret, det gjelder også graden av endringer. Deretter følger driftsbygninger i tunet og sjøbrukets hus.

Bygårdene har tap lik gjennomsnittet, men er noe mindre endret og endringene er ikke av det omfattende slaget. Det er heller ingen bygårder som er direkte truet av dårlig teknisk tilstand. Bytuset har isolert sett høy tapsprosent, men igjen er det få hus det er snakk om. Tatt i betraktning at mye av eldre bybebyggelse i Florø er datert til like etter 1900, og ikke inngår i undersøkelsen, kan ikke disse tapene sies å være særlig merkbare for den eldre bybebyggelsen i Florø.

SEFRAK-registreringen i Flora foregikk på begynnelsen av 1990-tallet, og det er relativt kort tid mellom denne og MOV-undersøkelsen i 2003, sett i forhold til de fleste andre kommuner som er med i undersøkelsen. De største samfunnsendringene i kommunen, med omstruktureringen i primærnæringene, både jordbruk og fiske, og nye bosettingsmønstre, hadde skjedd før registreringen kom i gang.

Likevel kan utviklingen med fraflyttingen fra småbruka – særlig innover fjordene, og ikke minst utbyggingspresset på Florelandet spores i materialet.

Florelandet med Florø og Brandsøy, som har hatt det sterkeste utbyggingspresset i perioden, peker seg ut med høye tall både når det gjelder tap og andel endrete, og flere hus står saneringsklare og forfaller i påvente av utbygging. Unntaket her er den eldste trehusbebyggelsen i Florø, iflg. en egen kommunedelplan som ble vedtatt i 1998, legges det spesiell vekt på å verne denne.

Eikefjord/Bru kommer noe bedre ut enn Florelandet når det gjelder andel tapte og truede bygninger, men ligger over gjennomsnittet for kommunen. Innover fjordene står flere småbruk og sjøbruksmiljøer uten funksjon, mye har allerede gått tapt og flere av bygningene er i ferd med å forfalle. Samtidig er eldre gårdsbebyggelse på de aktive gårdsbruka under press for fornyelse av bygningsmassen. Det betyr sjeldnere istandsetting for bruk, færre er endret her.

Kinn peker seg ut som et område der færre hus er tapt eller står og forfaller, til gjengjeld er øybebyggelsen mer endret. Dels kan dette skyldes at kombinasjonsbruket fremdeles praktiseres her ute, men den viktigste årsaken er nok at bebyggelsen lettere kan tilpasses fritid og fiske.

Gjengroing truer flere områder i Flora, der bruken av kulturlandskapet ikke holdes åpent av drift og beite. Dette er særlig framtrædende i områder på Brandsøya der jordbruket er nedlagt og boligfelt og næringsområder dominerer, og nye områder står klar for utbygging eller er under planlegging. I de mer spredtbygde områdene er gjengroingen særlig synlig langs Høydalsfjorden (gamle Bru kommune). Mye av bebyggelsen her er nå i bruk som feriesteder.

0.4 Årsak til tap og endring

Forfall og manglende funksjon har ført til de fleste tapene. I alt noe over 50 % har dette som direkte årsak, enten ved at huset er falt i ruin, eller så er forfall oppgitt som grunn ved riving og for

opprydding. Oppføring av ny bygning eller annen ny arealbruk er oppgitt som grunn til 30 % av tapene.

Kun 4 % av tapene har brann og naturkatastrofe som tapsårsak.

Utbedringer av rv. 5 har også ført til tap av SEFRAK-registrerte bygninger, og noen er truet på grunn av vegarbeid, men dette dreier seg om langt færre hus.

0.5 Bruk av SEFRAK/GAB som planverktøy.

SEFRAK-skjemaer og kart var ikke i bruk i Florø kommune. Originalmaterialet er hos fylkeskulturetaten. Miljøvernkonsulenten i Flora brukte SEFRAK på GAB.

1401-108-016, 018. Fra Steinhovden – driftsbygningen skal være bygd på 1800-tallet, men har ingen nærmere datering.

1 "Gamle hus da og nå" – prosjektets innhold og ideer

1.1 Rapporten som ledd i miljøovervåking (MOV)

1.1.1 Om Riksantikvarens miljøovervåking (MOV)

Miljøovervåking har i lang tid vært benyttet innen naturvern- og forurensingssektoren. Den er nå tatt opp av kulturminneforvaltningen.

Miljøforvaltningens definisjon av miljøovervåking er: Miljøovervåking er en systematisk innsamling av data ved hjelp av etterprøvbare metoder, om mulig basert på en hypotese om sammenhengen mellom årsak og virkning.

Miljøovervåking omfatter både påvirkning, effekter og miljøtilstand. Miljødatahåndtering av ulikt slag som kvalitetssikring og referanseproduksjon, samt vurdering og rapportering er også aktiviteter som hører inn under overvåking.

Målet er å dokumentere miljøtilstand- og utvikling i tid og rom, som følge av menneskeskapt påvirkning eller som følge av naturlige endringer.

Omfanget kan både være langsiktig eller tidsavgrenset, kontinuerlig eller diskontinuerlig (rullerende), og kan være landsdekkende, eller regionalt eller lokalt geografisk avgrenset.

Gjennom miljøovervåking vil Riksantikvaren: Følge med i kvantitative og kvalitative endringer i kulturminner og kulturmiljø og vurdere effekten av tiltak i forhold til bestandsutvikling, tilstand og representativitet.

Det har vært gjennomført to store registreringer av kulturminner i Norge: ØK-registreringen for automatisk fredete kulturminner og SEFRAK-registreringen for nyere tids kulturminner. Begge disse har vært tatt i bruk i de spredte punktvis undersøkelse på miljøovervåking innen kulturminneforvaltningen som har vært gjennomført til nå.

I 1994 ble Nittedal kommune i Akershus MOV-undersøkt mht. til nyere tids kulturminner som første kommune i landet. Undersøkelsen som tok utgangspunkt i SEFRAK-registreringen i Nittedal viste at 21 % av bygningsmassen fra før 1900 var blitt revet i perioden 1974-1994. Den viste også at det ble revet flest hus i tettstedene i kommunen. Her var tapet på 25 %. Dette skyldtes bl.a. et stort byggepress på grunn av nærheten til Oslo, noe som førte til at flere eldre hus måtte vike for yngre bebyggelse.

Nittedal ble seinere supplert med tilsvarende undersøkelser i sentrale strøk rundt Oslo, i kommunene Ullensaker og Lier.

I 1997 begynte Riksantikvaren en kontroll av ØK-registreringen (fornminnekontroll), og dette året ble Tromsø, Trondheim og Skien kommuner kontrollregistrert.

I 2000 fikk Riksantikvaren for første gang øremerkede midler for miljøovervåking, og siden 2001 er miljøovervåking en fast bestanddel i Riksantikvarens virksomhet. Riksantikvaren har i sin strategi slått fast at "RA skal forholde seg aktivt til den løpende samfunnsutviklingen gjennom offensiv kunnskapsutvikling, bred samfunnskontakt og god oversikt over sentrale endringsprosesser og deres konsekvenser."

SEFRAK kontrollregistreringen begynte i 2000, og det overvåkes i alt 18 kommuner. Hvert år kontrolleres utviklingen i fire kommuner, og hver kommune kontrolleres på nytt etter 5 år.

1.1.2 Miljøsmål

Punktvisse undersøkelser i andre kommuner understøtter resultatet fra Nittedal, og viser at 1 % av den eldre bygningsmassen forsvinner årlig. Satt på spissen vil en slik årlig avgang på 1 % innebære at om 80 år vil praktisk talt alle bygninger bygd før 1900 være borte.

Med et bredere tallmateriale fra systematiske undersøkelser vil man kunne stille prognoser for hvor stor del av bestanden som vil forsvinne i løpet av en gitt tid. Disse dataene vil kunne danne grunnlag for politisk handling med sikte på vern.

Nasjonalt resultatmål

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig."

1.2 De fire utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen år 2003

De aktuelle kommunene i år 2003 er Flora i Sogn og Fjordane, Melhus i Sør-Trøndelag, Snåsa Nord-Trøndelag og Vega i Nordland.

Kommune nr./navn	Innbyggertall	Befolkningsutviklingen i undersøkelsesperioden	Hovednæring	Antall SEFRAK-registrerte objekter
1401 Flora	ca. 11 400	Vekst	Industri, oppdrettsnæring	810
1653 Melhus	ca. 14 000	Vekst	Service, landbruk, pendling til Trondheim.	1586
1736 Snåsa	ca. 2 300	Tilbakegang	Landbruk	751
1815 Vega	ca. 1 400	Tilbakegang	Landbruk	706

1.3 Generelt om SEFRAK – Nasjonalt bygningsregister

1.3.1 Historisk utvikling

Norsk Kulturråd tok initiativ til en landsomfattende registrering av faste kulturminner i Norge i 1970. Feltarbeidet kom i gang i form av prøveprosjekter i 1973. Registreringen ble først ledet av et eget sekretariat, "Sekretariatet For Registreringen Av faste Kulturminner i Norge", forkortet til SEFRAK. I 1977 ble sekretariatet oppløst, men navnet SEFRAK ble beholdt. SEFRAK ble da lagt under Miljøverndepartementets planavdeling. I 1989 ble ansvar for feltarbeid, registerdrift og videreutvikling av registeret overført til Riksantikvaren.

SEFRAK-registreringen ble avsluttet i 1995. Da var det registrert over 515 000 objekter. Ved et samarbeid mellom Statens Kartverk og Riksantikvaren ble SEFRAK-data koblet sammen med bygningsdelen i *GAB-registeret* og kalt *Nasjonalt bygningsregister*.

Feltarbeidet har vært faglig ledet av fylkeskommunenes kulturavdelinger. Fylkeskommunene og de enkelte kommuner har samarbeidet om den praktiske gjennomføringen av registreringen.

1.3.2 Opplysningene i registeret

SEFRAK-registreringen er en registrering av faste kulturminner. Med faste kulturminner menes jordfaste, ikke-bevegelige spor i landskapet etter menneskelig virksomhet.

Den opprinnelige hensikten var at registeret skulle omfatte alle typer kulturminner. Men av hensyn til fremdrift og ferdigstilling, ble det bestemt fra departementet at registeret i første omgang skulle avgrenses til å omfatte bygninger. Enkelte steder er imidlertid andre faste kulturminner som veger, steingjerder, brønner og lignende tatt med.

Registeret omfatter derfor i hovedregel bare bygninger som er oppført i perioden 1537–1900. Unntak er gjort for enkelte miljøer som er vokst fram etter 1900, og for Finnmark og Nord-Troms hvor en stor del av bygningsmassen ble brent under krigen. Her er bygninger oppført i perioden 1900–1940 også tatt med. De fredete bygningene er allerede registrert i et fredningsregister. Kirkene og de statlige bygningene er registrert i tilsvarende registre. Det varierer om disse bygningene inngår i SEFRAK-registreringen.

SEFRAK-registerets styrke er bl.a. at alle bygninger innenfor det nevnte tidsrom er tatt med, uavhengig av alder, størrelse, teknisk tilstand, autentisitet, representativitet osv. Registeret er derfor egnet til å møte skiftende bevaringssyn og eventuelle nye prioriteringer som måtte komme innen kulturminnevernarbeidet. Ved bruk av registeret i MOV-undersøkelsen er det imidlertid viktig å huske at bygninger etter 1900 ikke er tatt med.

1.3.3 Registreringsmaterialet

Registreringen har vært drevet som feltarbeid. Opplysninger om bygningenes historie og tekniske tilstand, dvs funksjon, byggeår, eventuelle ombygginger, konstruksjon og materialer er fylt ut på skjema. Koder fra en detaljert kodeliste standardiserer informasjonen. Deretter har registrator kartfestet huset, fotografert, målt opp og tegnet grunnplan.

1.4 Bakgrunns materialet for MOV-undersøkelsen

1.4.1 Nasjonalt bygningsregister

SEFRAK-registreringen inneholder tre ulike registreringsskjema – skjema for hus, andre minner og miljøer. Denne MOV-undersøkelsen er konsentrert om hus og tar utgangspunkt i Nasjonalt bygningsregister. Andre minner og miljøer ligger ikke inne i Nasjonalt bygningsregister. Innslaget av registreringer av andre minner er lite i alle kommunene. SEFRAK-registreringen i Snåsa inneholder flest miljøskjemaer, av en forenklet type. Vega-materialet inneholder noen miljøskjemaer som her særlig er knyttet til sjøbruksmiljøer. I Vega ble det også registrert mange ruiner, de fleste blant den mer marginale bosettingen som for lengst er fraflyttet.

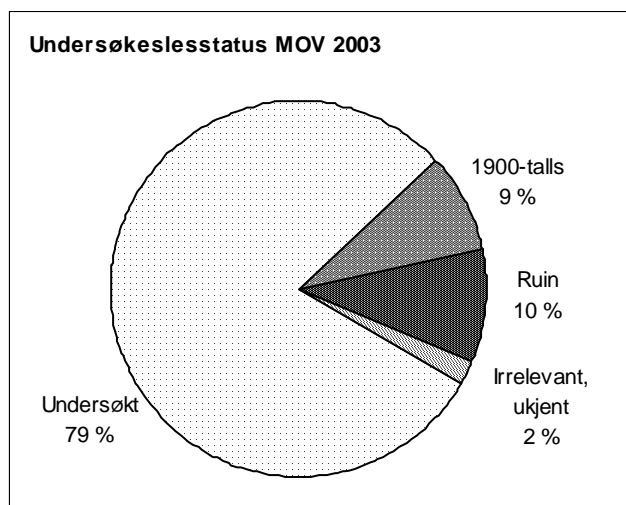
Variasjoner i registreringstidspunkt

Registreringen i de fire kommunene som var del av MOV-undersøkelsen i år 2003 forgikk fra 1978 til 1993. Tyngdepunktet i registreringen er fra 1985 og utover, med unntak for Melhus som begynte tidligst av de fire. Det ordinære feltarbeidet var avsluttet 1993.

Undersøkte bygninger 2003

I Nasjonalt bygningsregister er det til sammen 3853 registrerte objekter fra Flora, Melhus, Snåsa og Vega. Ikke alle disse er med i undersøkelsen, da flere faller utenom av forskjellige årsaker.

Kommune	Registrerte objekter 1978–93	Datert til 1900-tallet	Ruiner	Irrelevante/ukjente	Undersøkte bygninger 2002
1401 Flora	810	18	92	14	686
1653 Melhus	1586	91	42	23	1430
1736 Snåsa	751	167	45	22	517
1815 Vega	706	58	191	19	438
Samlet 2003	3853	334	370	78	3071

I alt 3071 bygninger er undersøkt og ligger til grunn for resultatanalysene i kommune-rapportene for MOV-undersøkelsen 2003.

Diagrammet til venstre viser hvor stor andel av de registrerte objektene som undersøkelsesgrunnlaget utgjør (79 %), og hvor store andeler de andre gruppene har.

Ruin

MOV-undersøkelsen gjelder endringsstatus for bygninger. Objekter som ble registrert som ruiner er derfor trukket ut av undersøkelsen. Det varierer noe hvordan ruinene er lagt inn i SEFRAK-databasen. Registreringen viser at det har vært ulik praksis mht. hva som definerer en ruin. Noen har strengt fulgt SEFRAK-instruksen, andre har definert huset som ruin først når det bare er grunnmurer tilbake. Det vil uansett være rom for skjønn her. I et par tilfeller er definisjonen endret fra ruin til stående hus under MOV-undersøkelsen. Det ble registrert flest ruiner i de to kystkommunene Flora og Vega, i Vega utgjør de hele 27 % av de registrerte, i Flora 11 %. I innlandskommunene utgjør ruinene langt færre andeler, i Snåsa 6 % og i Melhus 2 %.

Irrelevant

Noen hus ligger med to ulike registreringsnr. i registeret. Det ene er derfor trukket ut av undersøkelsen som irrelevant.

Noen "andre minner" er lagt inn i registeret som hus. De fleste av disse er brønner og sisterner.

Registeret inneholder også nye hus satt på gamle murer. Alder, funksjon og andre historiske opplysninger gjelder muren (som med andre ord er en ruin), mens bygningsbeskrivelsen gjelder det nye huset. En del hus som er flytta til nåværende sted godt ut på 1900-tallet, og mye ombygd ved gjenoppsetting, er også holdt utenom undersøkelsen.

Ukjent

Enkelte registreringer har mangler mht. kartfesting. Det kan være at henvisning til kartblad mangler på skjemaet, at registreringsnr. ikke finnes på det aktuelle kartbladet, eller at kartbladet er kommet bort. Dette har særlig fått konsekvenser for registreringer i utmark. De fleste av objektene med slike mangler i kartfestingen er kommet i gruppen "ukjent". Noen objekter i registeret er notert som "avvist ved registrering". Her mangler all informasjon utenom objektnr.

Det finnes også enkelte skjemaer som har så mangelfulle opplysninger at de er trukket ut av MOV-undersøkelsen. Det kan være mangler eller feil mht. fotografier, feil kartfesting og andre åpenbare feil mht. objekt opplysninger. Det er usikkert hvilke hus som er registrert.

I tillegg er det hus som av ulike grunner ikke er befart, og der heller ikke kontakt med eiere/brukere har kunnet gi opplysninger.

1.4.2 Undersøkte SEFRAK-data

Utgangspunktet for MOV-undersøkelsen har vært å se om de SEFRAK-registrerte bygningene fremdeles står, og om de er endret siden førstegangs-registreringstidspunktet. I feltarbeidet har prosjektet benyttet kartutplott som er produsert hos Riksantikvaren og papirkopier av SEFRAK-skjemaene. De innsamlete dataene er lagt inn i en database som har utgangspunkt i et ekstrakt av SEFRAK opplysningene i Nasjonalt bygningsregister.

For å undersøke eventuelle fysiske endringer i den registrerte bebyggelsen er det tatt utgangspunkt i SEFRAK-skjemaets fotografier, og beskrivelser av eksteriøret på førstegangs registreringstidspunkt. Det er ikke gjort noen systematisk nyregistrering av enkeltelementer lik den opprinnelige registreringen. Observasjonene av endringene er basert på skjønn og har munnet ut i klassifisering av endringstyper (se neste kapittel).

I tillegg til å undersøke de rent kvantitative forandringer i kulturminnebestanden – hvor mange som er tapt og endret – har det vært et mål å se på mulige kvalitative forandringer. Hva slags følger tap og endringer har fått for det kulturhistoriske innholdet, og representativiteten i kulturminnebildet som helhet. Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret har man valgt ut noen aspekter som er undersøkt nærmere, det gjelder samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, hustyper og alder. Andre aspekter som er undersøkt er geografiske variasjoner, og med bakgrunn i den lange registreringsperioden, om det er mulig å spore tendenser i tap-/endringsfrekvensen over tid.

Samfunnssektor

SEFRAK-registeret er bygd opp etter en grovsortering av objektene i forhold til hvilke samfunnssektorer objektet tilhører. Dette er knyttet til koden for opprinnelig funksjon og nåværende funksjon. Utgangspunktet for MOV-undersøkelsen er opprinnelig funksjon. SEFRAK's ulike samfunnssektorer er: 1. Landbruk, fiske og fangst, 2. Boligbebyggelse uten næringstilknytting, 3. Fritidsbosetning, 4. Industri, 5. Merkantil virksomhet, 6. Offentlig forvaltning, kirke og militærvesen, 7. Undervisning, forskning og andre kulturformål, 8. Samferdsel, 9. Offentlig tjenesteyting og sosiale formål. I forhold til undersøkelsen av hustyper gir samfunnssektor et mer overordnet bilde av den samfunnsmessige miljøsammenhengen kulturminnene har vært en del av. Undersøkelsen ønsker å se om kulturminner tilknyttet bestemte samfunnssektorer har vært mer utsatt for tap og endringer enn andre. I flere kommuner er det svært få objekter i sektorene utenom landbruk. For å lette oversikten er derfor enkelte av "de andre" sektorene slått sammen i de grafiske framstillingene.

Sosial miljøsammenheng

Objektene i SEFRAK-registeret er koplet mot sosial miljøsammenheng. De er grovsortert i tre grupper som er: 1. Embetsverk/institusjon (eks. prest, sorenskriver, kommune, forening), 2. Næringsdrivende (eks. godseier, bonde, fisker, kjøpmann – det varierer om kategorien behandles som én gruppe eller mer finmasket) og 3. Arbeider, husmann, tjenestemann. Undersøkelsen ønsker å se om kulturminner fra bestemte sosiale miljøer er mer utsatt for tap eller endringer enn andre.

Definisjon av hustyper

Den undersøkte bygningsmassen er inndelt i et fast sett med hustyper for alle de undersøkte kommunene. Hustypene er løsrevet fra SEFRAK-systemets funksjonsinndeling, som ville vært for omfattende. I valg av hustype er det gjort en skjønsmessig avveining av den funksjon huset er bygd for, og det preget det har i dag. Ofte vil hustypebetegnelsen samsvare med den man finner i objektrubrikken på SEFRAK-skjemaet. I inndeling av hustyper er det sett bort fra næringstilknytting og sosial miljøsammenheng da dette undersøkes for seg. Kategorien "Bolighus/våningshus" vil derfor være vid og omfatte bolighus på husmannsplassen, prestegården, i arbeiderforstaden og i villabyen. (I tabellene i vedlegget er imidlertid boliger og uthus uten spesiell næringstilknytting skilt ut – f.o.m. 2001). Listen under viser at hustyper knyttet til jordbruket dominerer i materialet.

Hustypebetegnelsene som er brukt i MOV-undersøkelsen (og lagt inn i databasen) representerer en grovsortering. "Sidebygning" omfatter hus der bryggerhus, drengestue og kårstue inngår. "Andre mindre uthus i/nær tunet" omfatter hus som utedo, vedskjul, vognskjul, smie, kjone, badstue m.m. Med "Fjøs, stall, låve" er det tenkt på enkeltstående eller sammenstilte uthus i rekke, i motsetning til "Driftsbygning" som er enhetsbygningen/enhetslåven i jordbruket. For hus i utmarka er det skilt mellom slike som står i hjemmemark – "Utløe, sommerfjøs", og hus på setra – hvor ordet "seter" er lagt til i hustypebetegnelsen.

Tanken er at undergruppene forenkler oversikten, samtidig som inndelingen tar vare på typiske trekk ved eldre byggeskikk – med egne hus for et variert sett med arbeidsoppgaver, funksjoner og utnyttelsen av ulike ressurser i landskapet.

Betegnelsene som brukes er standardiserte, da de lokale betegnelsene varierer.

For at den grafiske framstillingen skal være lesbar er hustypene (utenom "Bolighus/våningshus" og "Bygård") igjen inndelt i større grupper. Gruppene som grafene er bygd på vises med uthevet skrift i tabellen under. For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på de enkelte hustypene, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

Bolighus/våningshus**Mindre uthus i/nær tunet**

Sidebygning

Stabbur/loft

Andre mindre uthus i/nær tunet

Driftsbygninger i tunet

Fjøs, stall, låve (enkelstående)

Driftsbygning (enhetsbygningen)

Hus i utmarks/seter

Utløe, sommerfjøs

Kvern, sag

Koie

Andre hus i utmark

Seterstue/seterbu/sel

Seterløe

Seterfjøs

Andre hus på setra

Naust, sjøhus, fyr m.m.

Naust

Sjøhus

Rorbu

Fyr m.m.

Bygård

Uthus knyttet til bolig/bygård

Andre hustyper

Næringsbygg (meieri, industri, kraftverk, teglverk, mølle, trandamperi, salteri, røykeri m.m.)

Kraftstasjon, transformatorstasjon

Forretning

Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m.

Stasjonsbygning

Kirke, kapell

Skole/internat

Forsamlingshus

Sykehus, pleiehjem

Kommunehus

Bygdemagasin, telthus, tollbod

Hytte

Ukjent

Datering

Tidfestingen av hus i SEFRAK-materialet må leses med forbehold, dateringen er hentet fra registreringsskjema og er som hovedregel ikke kontrollert. Som for de andre variablene er det en stor grad av skjønn i dateringen. Likevel er dateringene interessante i forhold til analysen. Med utgangspunkt i hvordan dateringer av hus forholder seg til Kulturminneloven, er dateringene sortert etter følgende grupper: Før 1650, 1650–1849, uspesifisert 1800-tall, 1850–1899, 1900-tall, ukjent.

Datering i forhold til flyttete hus er et eget problemområde. Det har vært ulike tradisjoner for hvordan flyttete hus dateres – med utgangspunkt i gjenreisingsåret eller antatt byggeår før flytting. MOV-undersøkelsen har lagt seg på den siste forståelsen av "alder", siden denne har vært mest utbredt. I den utstrekning opplysningene på skjema klargjør bakgrunn for dateringen er dateringsåret korrigert for dette for undersøkelsen. Dette er først og fremst aktuelt for eldre flyttete hus gjenoppsatt på 1900-tallet, siden 1900-talls hus i utgangspunktet er holdt utenom undersøkelsen. Andre opplagte feildateringer, skrive/punchefeil og lignende er korrigert der man har blitt oppmerksom på det.

Registreringskretser – geografiske forhold

Et siktemål med MOV-undersøkelsen er å se om beliggenhet i forhold til sentrum/periferi, tettbygde/spredtbygde områder påvirker kulturminnebestanden.

SEFRAK-registreringen ble organisert i felt etter de samme grunnkretser som SSB har brukt i folketellingene fra 1970, 1980 og 1990. Disse tar utgangspunkt i befolkningstetthet. Kretsinnndelingen for Melhus og Snåsa er organisert etter grensene som gjaldt ved folketellingen i 1970. Vega og Flora er organisert etter kretsinnndelingen som ble innført ved folketellingen i 1980. Kretsinnndelingen som SSB benyttet i 1980 inneholder flere kretser enn den fra 1970. I kretsinnndelingen fra 1970 er tettstedene skilt ut som egne kretser. Det er de ikke i 1980.

Kretsinnndelingen kan belyse tap og endringer knyttet til kulturminnenes geografiske beliggenhet, dvs. om visse strøk i en kommune er mer utsatt enn andre.

For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på registreringskretser viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

Registreringsperioder

Det er store forskjeller kommunene i mellom mht. registreringstidspunkter:

- Melhus har den lengste registreringsperioden fra 1978–92, men med store opphold på 1980-tallet, og med flest hus registrert før 1985.
- Snåsa er registrert mellom 1982–91, med flest hus før 1988.
- I Vega foregikk registreringen fra 1988–92, med tyngdepunktet de to siste årene.
- Flora har den ferskeste registreringen av kommunene som ble undersøkt i 2003, med en konsentrert registrering fra 1991–93, og med langt den største aktiviteten i 1992.

Det store tidsspennet i registreringen (25 år for kommunene som ble undersøkt i år 2003) kompliserer tolkningen av resultatene. For å kompensere for dette er registreringsåret lagt inn i databasen sammen med resultatene. Materialet er i analysen delt inn i registreringsperioder på 5 år. Disse er:

1975–79	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99
---------	---------	---------	---------	---------

De samme perioder brukes for de fleste kommunene med stort tidspenn i registreringen. Dette gir muligheter for å se nærmere på forskjeller mellom registreringsperioder og på forskjeller mellom kommunene. Der det gir mest mening med annen inndeling er det denne som ligger til grunn for analysen.

1.4.3 Parametere for MOV-undersøkelsen

Følgende parametere skal undersøkes: 1) tap, 2) ombygging og 3) teknisk tilstand.

Tap

Tap er det absolutte tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er borte.

Flytting som tap

Hus som er flyttet vil framkomme som tap, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område – som for eksempel et gårdstun. Så langt undersøkelsen gir opplysninger om det, er det gjort rede for hvor mange som er flyttet.

Endring – tilbygg, påbygg, ombygging

Det er definert tre ulike grader av endring: A, B og C.

Endringstype A Stor endring. Sterk grad av ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelig volumkarakter er endret.

Endringstype B Middels endring. Mindre omfattende ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg den eksisterende bygningen.

Endringstype C Liten endring. Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som ny panel, takbelegg og vinduer/listverk.

I utgangspunkt tar MOV-undersøkelsen ikke stilling til om endringene er gode eller dårlige.

Et mål med undersøkelsen er å skille ut antall bygninger som er så sterkt ombygde at det er lite eller ingenting igjen av bygningens opprinnelig karakter (endringstype A). Disse bygningene har i stor grad mistet sitt opprinnelige preg, og vil som regel i kulturminnesammenheng regnes som relativt verdiløse. De kan likevel ha bygningshistorisk kunnskapsverdi og annen kulturhistorisk interesse.

For endringstype B og C vil et eventuelt tap av kulturhistorisk verdi variere langt mer med hvordan endringene er utført. Endringstype B kan for eksempel romme hus som er tilbygd, men hvor den opprinnelige delen har beholdt både form og autentisitet i detaljer.

Enkelte endringer representerer nok for folk flest en tilbakeføring til eldre uttrykk. De vil likevel bli registrert som en endring i denne undersøkelsen, som oftest i gruppe C. En vanlig endring av denne typen er for eksempel at moderne takbelegg erstattes av torv. Hus som ved registreringen hadde funkispreg som følge av endringer midt på 1900-tallet, og som nå er "ført tilbake" til empire eller sveitserstil, er også klassifisert i gruppe C – om de ikke ellers er tilbygd eller påbygd. MOV-undersøkelsen tar ikke hensyn til om det er belegg for om endringer er historisk riktige eller ikke.

Utgangspunktet er huset ved førstegangs-registreringstidspunktet. Det blir likevel et stort element av skjønn i klassifiseringen av de endrete husene i de tre endringstypene. Karakterendring kan være like utslagsgivende som størrelsen på påbygg/tilbygg. En endring, som klart signaliserer funksjonsendring, kan representere et like stort inngrep i husets karakter som et tilbygg.

På et hus som alt er preget av mange endringer i nyere tid, for eksempel med mange ulike typer vinduer, panel m.m. vil nye utskiftninger i mindre grad merkes. Det er også stor forskjell på hva de enkelte hustypene vil tåle. En stor driftsbygning som alt er sammensatt av flere utbygg vil ha større "toleranse" for nye tilbygg, enn en klassisk tømmerlåve eller et lite stabbur.

Problemer med å registrere mindre endringer

Dette berører vurderingen av hvilke objekter som skal klassifiseres i endringsgrad C, eller gå inn i restkategorien "uendret". I mange tilfelle kan det være vanskelig både å observere og klassifisere mindre endringer. Dette kan dels ha med kvaliteten på foto og bygningsbeskrivelsen på SEFRAK-skjemaet å gjøre. For å få mest mulig enhetlig behandling av materialet, er det valgt å ikke se på skifting mellom relativt moderne taktekke som bølgeblikk, eternitplater, asbestsplater, aluminiumsplater, papp m.m. som endring.

Det kan også være vanskelig å spore endringer av visse vindustyper. Det gjelder særlig moderne sprossevinduer som kan være vanskelig å se på fotografier uten nærbilder. Det kan være vanskelig å skille falske sprosser fra ekte, og vippevinduer i riktig format fra eldre. Det ligger derfor en stor grad av skjønn og vurdering av karakter i om dette er vurdert som endring.

Om panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men av samme typer som ved registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen har derfor ikke som mål å registrere tap av autenticitet på detaljnivå.

Står – status ukjent

En del hus har det ikke vært mulig å klassifisere endringsgrad til. Dels skyldes det, som nevnt over, kvaliteten på SEFRAK-skjemaet, dels kan det være hus som var under oppussing/ombygging – enten ved den opprinnelige SEFRAK-registreringen, eller ved MOV-undersøkelsen. Disse går inn i undersøkelsen som "Står".

Riving av deler av hus

En spesiell type endring framkommer når deler av hus blir revet, og gjelder ofte der konstruksjoner som laft, bindingsverk, skjelerverk eller stav/grind er kombinert. En typisk endring her er at de deler av huset som er bygd i lettere konstruksjon er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømra delen står igjen. Ofte gjelder slike del-rivinger driftsbygninger og da er særlig fjøset utsatt. Grindabygde hus kan bli forkortet med noen stavpar.

I slike tilfelle kan den resterende delen være uendret. I utgangspunkt er disse klassifisert som endringstype B. Der den revne delen har vært den dominerende eller husene i tillegg er endret på andre måter, er de klassifisert som endringstype A.

Truet på grunn av dårlig teknisk tilstand/forfall

Bygningene er vurdert etter tilstand ved MOV-undersøkelsen, og det er ikke foretatt en systematisk sammenligning med tilstanden da de ble registrert første gang, men denne har vært en pekepinn. Det er et stort element av skjønn i vurderingen, som baserer seg på et første inntrykk og ikke tekniske undersøkelser. Det er bare de mest truete som er tatt med, og tilstanden er ikke kjent for alle gjenstående hus. Tallene over truete på grunn av forfall/teknisk tilstand må leses som minimumstall.

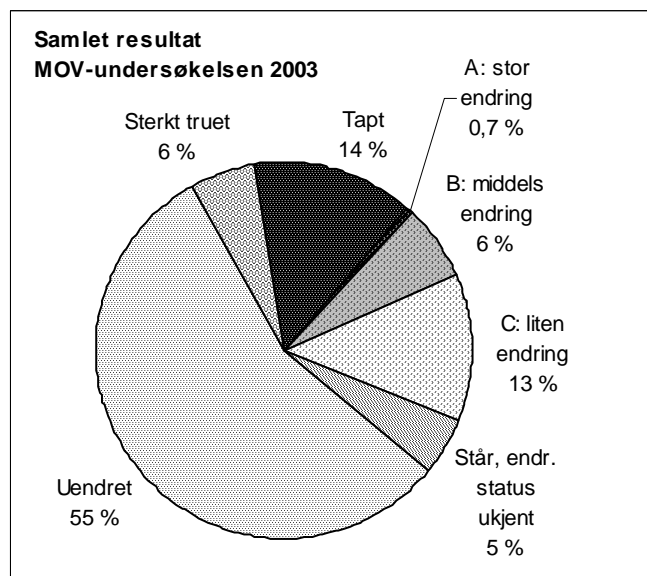
Konsekvenser og tendenser

Målet med dette punktet er å fange opp sammenhenger som ikke kommer fram ved den kvantitative analysen av SEFRAK-objektene, på bakgrunn av kommunens generelle utvikling. Utgangspunktet er utviklingen siden førstegangsregistreringen. Det ses på konsekvenser av fraflytting/tettstedsvekst, strukturendringer i næringslivet og eventuelle større inngrep/arealfragmentering.

1.5 Samlet resultatoversikt MOV 2003

1.5.1 Kvantitative forandringer

	Tapt		Truet		A: stor endring		B: middels endring		C: liten endring		Står, endringsstatus ukjent		Uendret (unntatt truet)	
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Flora	50	7 %	51	7 %	5	0,7 %	29	4 %	88	13 %	38	6 %	425	62 %
Melhus	286	20 %	62	4 %	12	0,8 %	111	8 %	177	12 %	58	4 %	724	51 %
Snåsa	63	12 %	35	7 %	3	0,6 %	38	7 %	77	15 %	19	4 %	281	54 %
Vega	26	6 %	30	7 %	2	0,5 %	17	4 %	48	11 %	38	9 %	277	63 %
MOV 2003 totalt	431	14 %	174	6 %	21	0,7 %	188	6 %	396	13 %	151	5 %	1710	56 %

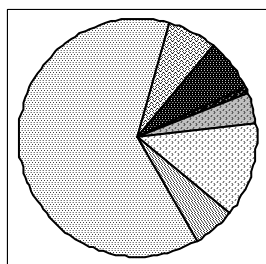

MOV-undersøkelsen 2003 omfatter 3071 bygninger for de fire kommunene samlet. Av disse har 431 gått tapt. Det tilsvarer en prosentandel på 14 %.

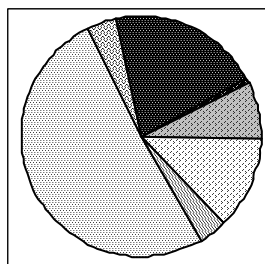
174 bygninger er så sterkt preget av svekket teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer en prosentandel på 6 % av de undersøkte bygningene. Dette er et minimumstall.

Bare 21 hus, dvs. 0,7 %, er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A.

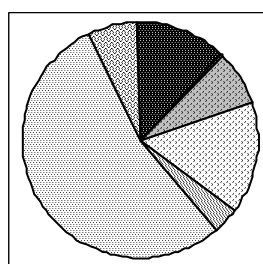
Tallene for tapt, sterkt truet og stor endring (endringstype A) utgjør til sammen en bolk på ca. 20 % der kulturminneverdiene er borte for alltid, eller er sterkt svekket.

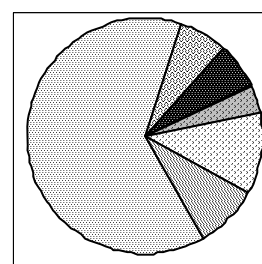
Flora

Melhus

Snåsa

Vega

Sammenligner man de fire kommunene grupperer trøndelags- og innlandsbygdene Melhus og Snåsa seg som kommunene der det har skjedd mest, mot kystkommunene Flora og Vega der det har skjedd minst.

Melhus skiller seg ut med størst andel tapte, Vega og Flora med færrest. Snåsa ligger nærmest gjennomsnittet for alle kommunene. Også om man ser på det viktigste trusselbildet for bestanden totalt – den samlede prosentandel tapt, truet og endringstype A (stor endring), er forskjellene klare: Melhus med 25 % og Snåsa med 20 % ligger i det øvre sjiktet. Flora med 15 % og Vega med 13 % ligger nær hverandre og kommer best ut. Melhus har den laveste andelen sterkt truede, den andre trønderkommunen Snåsa flest.

Trønderkommunene har flest endrete og en større andel av mer omfattende type endringer (endringstype A og B). Vega har klart færrest endrete. Andelen som er uendret og i tilnærmet samme tilstand som ved SEFRAK-registreringen er lik for Flora og Vega – 63 % og noe lavere for Melhus og Snåsa.

Registreringstidspunkt og resultatforskjeller

Forskjeller i registreringstidspunkt er viktig å ha i mente når man sammenligner resultatene. Flora og Vega, som har minst tap og få endringer, har også den ferskeste registreringen. Vega kom i gang i 1988, Flora først i 1991, og de avsluttet etter relativt få år. Melhus, som har høyest tapsprosent, begynte i 1978, Snåsa i 1982. Melhus har den lengste registreringsperioden, og avsluttet i 1992. Om man ser på hvor registreringstyngden ligger på tidsaksen, er det størst avstand mellom Flora og Melhus.

Går man nærmere inn på utviklingen i de enkelte registreringskretsene i kommunene blir bildet noe mer sammensatt. Stor sett ligger tyngden av tapene relativt tidlig i registreringsperiodene. Men det er lokale variasjoner som ikke støtter dette. Melhus har høyest tap i de kretsene som ble registrert midt i perioden. I Snåsa er det sprikende resultater. Flora, og i noen grad Vega, har så kort registreringsperiode at forholdet registreringstidspunkt/tapsandel er mindre interessant.

Selv om det er rimelig å anta at tiden som er gått siden registreringen påvirker resultatet, er det usikkert hvor mye. Geografiske forskjeller har trolig like stor betydning for kommunene som ble undersøkt i 2003.

1.5.2 Kvalitative forandringer

Hus med opprinnelig tilknytting til primærnæringene, dvs, jordbruk, skogbruk, fiske fangst, dominerer i alle kommunene. Flora har det største innslaget av hus med annen tilknytting. Det er først og fremst bebyggelsen i Florø med status som ladested fra 1860 som gir dette utslaget. Flora-materialet skiller seg derfor ut med et noe bredere spekter i fordelingen på samfunnssektorer, sosiale miljøer og hustyper. Det gir seg størst utslag i en større andel eldre boligbebyggelse uten fast næringstilknytting. Det er registrert færre hus som direkte dokumenterer annen næringsvirksomhet. For Snåsa gir bygdebyen Viosen, som vokste fram med dampskipstrafikken på Snåsavatnet sist på 1800-tallet, noe av det samme utslaget. Med jernbane alt fra 1860-tallet, har Melhus flere stasjonsbyer fra godt før 1900. Det er spor etter disse i registreringsmaterialet, men neppe representativt i forhold til hva som har vært av bebyggelse. Vega har størst innslag med ukjent opprinnelig sammenheng, dette har dels årsak i at SEFRAK-systemet mangler kode for fiskerbonden som det meste av bebyggelsen har bakgrunn i.

Samfunnssektor

Siden primærnæringene dominerer grunnlagsmaterialet er det naturlig at det er her vi finner de fleste tapene i antall. Prosentandelen tapte ligger likt med eller svært nær gjennomsnittet i alle kommunene.

Det er større variasjon i hvordan de andre sektorene kommer ut i undersøkelsen. Lite antall gir dessuten resultater som kan være vanskelige å tolke. Flora og Melhus har en markert større prosentandel tap for hus knyttet til industri og handel. Selv om det er få hus det dreier seg om i antall, representerer de viktige sider ved stedenes historie – stasjonsstedenes framvekst i Melhus og eldre tettbebyggelse i Florø knyttet til handel, industri og administrasjon.

Kategorien "Bolighus uten fast næringstilknytting", som er den neste største sektoren, har samlet et tap under gjennomsnittet. At hus knyttet til embetsverk og offentlige institusjoner, som prestegården, futegården og lignende, stort sett er intakte er som forventet. Det samme gjelder Svanøygodset i Flora og Rørøy handelssted i Vega. For kommunene som ble undersøkt i 2003 gjelder dette også skolestuene, ingen i kategorien er tapt, men noen få forsamlingshus.

Sosial miljøsammenheng

Med unntak for Vega viser 2003-undersøkelsen at hus som representerer småkårsfolks historie er en sårbar gruppe med tap godt over gjennomsnittet. Det er utviklingen både i arbeidsmiljøene og på husmannsplassene som gir dette utslaget, men det er tallmessig flest av de siste. Tapet i kategorien vises mest markert i Flora og Snåsa, men også Melhus har høyere tap på husmannsplassene. På Vega ligger tapet i kategorien godt under gjennomsnittet. Vega karakteriseres av at gjenstående husmannsplasser holdes ved like som feriesteder. Men her var mange husmannsplasser blitt borte før registreringen, noe de mange registrerte ruinene viser.

Betydningen av tapene på husmannsplassene forsterkes av at endringene i kulturlandskapet med gjengroing gjerne truer de samme miljøene. I vekstkommunene Melhus og Flora er det dessuten et ekstra press på plasser og småbruk nær bygdesentrene og bysenteret, da de gjerne ligger i områder som er mindre attraktive for jordbruket, og derfor i mindre grad er beskyttet av jordvern. I åssidene rundt bygdesentrene i Melhus og på Brandsøya nær Florø brer nye boligfelt seg rundt de gamle plassene. Tapene er høyere her, og flere er i dårlig stand, da de står ubrukte og saneringsklare i påvente av utbygging.

Det er bare i Flora og Vega fiskere framstår som en tydelig gruppe. Tapsprosenten ligger litt over gjennomsnittet i Flora, men markert under i Vega. Tallgrunnlaget er noe større i Flora. Som for husmannsplassene på Vega er det nok igjen en mer utbredt fritidsbruk som gjør at fiskernes hus på Vega kommer bedre ut på tapsstatistikken. Her må bemerkes at "fiskerbonden" ikke trer fram som egen kategori i SEFRAK, de fleste kombinasjonsbrukerne vil også i kystkommunene være registrert som "bonde".

Kategorien "Annen næringsdrivende" består i hovedsak av kjøpmenn og handverkere. Det varierer mye hvordan hus knyttet til de enkelte yrkene kommer ut i tapsbildet, men som samlet gruppe har disse lavere tap enn gjennomsnittet.

Jordbrukets bygninger

Det største tapet gjelder som ventet hus som dokumenterer eldre driftsformer i jordbruket, hus for spesialiserte funksjoner og hus for ekstensiv utnyttelse av naturressursene. Det er hustyper det ikke lenger er bruk for, og som det er vanskelig å finne nye funksjoner til. De samme hustyper er truet på grunn av dårlig teknisk tilstand.

Det er variasjoner i hvilke hustyper som er mest rammet, variasjoner som reflekterer forskjeller i ressursgrunnlag, historisk utvikling og lokal byggeskikk. Driftsbygningene i tunet er særlig utsatte, med tapstall over gjennomsnittet i alle kommunene. På topp ligger Melhus med tapsprosent på 32 % for disse. Alle kommunene har også en klar overvekt av tap for den eldre typen med fjøs, stall, låve som står for seg selv. Men også den mer moderne enhetslåven har tap over gjennomsnittet – lavest i Snåsa, bare litt høyere enn gjennomsnittet, høyest i Melhus. Dette selv om utgangspunktet når det gjelder byggeskikk i de to trønderkommunene har mange fellestrekk. Det er de store vinkelbygde enhetslåvene det er snakk om, og de fikk gjennomgående denne utformingen før og etter 1900-skiftet. Jordbruket har gått i forskjellig retning i de to kommunene. Kornproduksjon dominerer i Melhus, i hvert fall i hoveddalføret, mens melkeproduksjon fortsatt er det vanlige i Snåsa. Nå skulle man tro at moderne krav til dyrehold gjorde det ekstra vanskelig å benytte gamle driftsbygninger, men i Snåsa er flere av de gamle vinkellåvene fortsatt i bruk til melkeproduksjon, rustet opp og påbygd – både rett før og etter SEFRAK-registreringen. Oppussingen inkluderer de store steinfjøsene som ble vanlige i Snåsa fra andre halvdel av 1800-tallet. I Melhus er flere av vinkellåvene helt eller delvis erstattet av store garasjer/maskinhus. Mange av endringene i Melhus består av delrivinger, og da er det fjøsfløyen som er revet, og den har som oftest vært i tømmer.

Når det gjelder de to kystkommunene Flora og Vega har utviklingen vært forskjellig, og det har dels gitt utslag når det gjelder jordbrukets bygninger. I Vega har jordbruket blitt basisnæringen, i Flora industri og administrasjon knyttet til Florø. I 2003 er det Flora som har den største andelen enhetslåver i forhold til bestanden av driftsbygninger. Men når det gjelder tapsandeler ligger disse godt over gjennomsnittet både for enhetslåven og "fjøs, stall, låve", det samme gjelder for Vega når det gjelder "fjøs, stall, låve", mens enhetslåven har lite tap. Antallet registrerte i kategorien "fjøs, stall, låve" var få i Vega. Både Flora og Vega har som Snåsa flere driftsbygninger med steinfjøs, og én har gått tapt i Vega. I Flora er det flere tap i denne gruppen, og her er langt flere truet.

Når det gjelder småhus i det tradisjonelle gårdstunet, som eldhus/bryggerhus, drengestuer, smier, skjul, stabbur m.m., er det også fellestrekk og forskjeller. Tapsandelen for gruppen som helhet ligger over gjennomsnittet i alle kommunene unntatt i Snåsa der det er noe lavere. I Vega er den kun litt over gjennomsnittet, og for både Vega og Snåsa er det de godt bevarte stabbura som gir dette utslaget for gruppen som helhet. I Melhus ligger tapsprosenten for stabbur nærmere gjennomsnittet. Vestlandskommunen Flora har færrest stabbur, og de som er registrert har vist seg å være utsatte – tapsprosenten er det dobbelte av gjennomsnittet. Situasjonen for sidebygningene varierer også. Særlig i Melhus har mange masstuer gått tapt og andelen i dårlig stand er høy. På Vega har ingen gått tapt. Det som er felles i alle kommunene er situasjonen for "andre små uthus i/nær tunet" – skjul, smier, utkjellere m.m. Her er det høye tap og mange i dårlig stand. I Vega er det særlig tilstanden på utkjellerne/potetkjellerne som gir utslag.

Snåsa har størst andel hus i materialet knyttet til utnyttelsen av skog og utmark, Vega minst. De fleste av utmarkshusene i Snåsa gjelder seterbebyggelse, og andelen tapte og truede er det dobbelte av gjennomsnittet. Situasjonen for utmarkshusa i Snåsa bidrar vesentlig til den relativt høye tapsandelen samlet for kommunen. Snåsa er en skog- og fjellbygd med store utmarksområder. Seterbruket var før en svært viktig del av driftsgrunnlaget. Setrene har vært mange, men nedbyggingen begynte tidlig og ingen var i ordinær drift ved registreringstidspunktet. Utmarksregistreringene i Melhus utgjør en langt mindre del av materialet, og situasjonen for de registrerte er stikk motsatt den i Snåsa. Andelen tapte ligger under det halve av gjennomsnittet, og de som står er i god stand. Det kan virke som om utviklingen med nedbyggingen av seterbruket i Melhus har ligget noe foran Snåsa, og at situasjonen hadde stabilisert seg ved registreringstidspunktet, men det kan også være at ulikheter i registreringspraksis spiller inn på resultatforskjellene. Også for de to kystkommunene spriker resultatet for utmarksbebyggelsen. Prosentandelen tapte er høy i Vega, og lav i Flora. Her er det uthusa i heimemarka det stort sett dreier seg om, selv om Flora også har et lite innslag av registrert seterbebyggelse. Flere av setrene i kommunene skal være bygd på 1900-tallet, og faller derfor utenom undersøkelsen. Men felles for Flora og Vega er at utmarkshusa utgjør en liten del av materialet, særlig gjelder dette Vega.

Sjøbrukets hus

Naust og sjøhus er på ett unntak (Snåsa) bare registrert i Flora og Vega, og med flest objekter i Flora. Tapsandelen for sjøbrukets hus samlet ligger omtrent likt med gjennomsnittet i de to kommunene, og de er noe mindre truet på grunn av dårlig tilstand enn andre hus. Men det er forskjell på hustypene innen kategorien – naustene har vært mer utsatt for tap enn sjøhusene. Særlig kommer dette fram i Flora, der andelen tapte naust ligger godt over gjennomsnittet. I Vega er tapsprosenten lik gjennomsnittet. Vega særmerker seg med flere godt bevarte bryggemiljøer.

Det har vært lettere å opprettholde bruken av naust og sjøhus, uten for store ombygginger – som del av fiskerinæringen, eller til fritid/turisme.

Bolighus/våningshus

Bolighuset har lavere prosentandel tapte enn gjennomsnittet i alle de undersøkte kommunene i 2003. For alle kommunene gjelder det at bolighuset er den hustypen i registreringsmaterialet som er mest i bruk, enten som fast bolig eller som feriested. Det er derfor mest endret. Når det gjelder andelen truede på grunn av dårlig teknisk tilstand er bildet for 2003 mer variert. Her skiller Vega seg klart ut da andelen truede våningshus ligger klart over gjennomsnittet for kommunen.

Bolighusene har størst andel av de mer omfattende endringstypene. Særlig er dette framtreddende for trønderkommunene Melhus og Snåsa. I få strøk av landet har påbyggingsskikken gjennom tidene fulgt et så fast mønster og skapt en så markant bygningstype som trønderlånet. Bolk er lagt til bolken i lengden. Det lange trønderlånet inneholder ofte en kåravdeling og et uthus (skott) under samme tak. Mange hadde relativt nylig vært bygd på før SEFRAK-registreringen og er utvidet nok en gang i undersøkelsesperioden. Det kan synes som om tradisjonene med å bygge på hovedbygningen ved generasjonsskifte fortsatt står sterkt her. Likeens tradisjonen med kåravdeling sammenbygd med hovedbygningen. Restriksjoner mot nye bolighus på gårdstun er nok også medvirkende. Før SEFRAK-registreringen har utvidelse etter trønderlånprinsippet vært det mest vanlige, særlig i Melhus, mens Snåsa-materialet indikerer en lenger tradisjon for vinkelutbygg midt på huset, (noe som trolig kan ses i sammenheng med et relativt tidlig utbyggingsmønster for det tradisjonelt mindre kjøkkenet i de nord-trøndiske lånene.) I Melhus står påbygg i lengderetning etter trønderlånprinsippet bak 20 % av arealutvidelsene i endringstype B. I Snåsa gjelder dette færre – 13 %. De fleste påbygg bryter derfor med trøndertradisjonen for påbygg i lengden. Det mest vanlige nå er å utvide huset med et utbygg i vinkel, det gjelder om utbygget er på én eller to etasjer. Slike utbygg kommer oftest på tunsida.

I Vega dominerer også lånet som hustype. Her er flere på størrelse med trønderlåna, men jevnt over er nordlandslånet noe kortere og lavere enn de fleste trønderlån. Allikevel er ikke lånet i Vega preget av endringer og tilbygg i samme grad som låna i Melhus og Snåsa. Endringene var gjort før registreringen, og i de fleste tilfelle har det dreid seg om små utbygg på tunsida og/eller på ene kortsida, gjerne som gang eller bod. Den karakteristiske skottdelen som var vanlig før, har trolig blitt inkorporert i våningshuset som et vanlig rom før registreringen. De fleste endringene i undersøkelsesperioden dreier seg om skifte av vinduer, kledning og takbelegg. Dette kan dels ha bakgrunn i at flere av låna har blitt tatt i bruk som feriehus.

Byggeskikken i den andre kystkommunen, Flora, skiller seg ut fra de andre kommunene i 2003. Her dominerer vestlandshuset, som har en annen utforming og bygningshistorie enn lånet. De fleste utvidelsene her er også i lengderetning, men som oftest er dette et mindre utbygg på en etasje med saltak. De store bygårdene i Florø har ikke vært gjenstand for utvidelser.

Eksteriørendringer, skifte av stilpreg

De fleste endringer gjelder utskifting av ytre bygningselementer (endringstype C), og dreier seg om vedlikehold. Skifte av taktekke er den mest forekommende endringen. Som oftest skiftes det da til mer moderne typer enn det som lå på ved SEFRAK-registreringen, til plater av metall eller sement. Tradisjonelt, slik det framstår i registreringsmaterialet, har husene i 2003-materialet hatt både torv, flis, skifer og telgstein som taktekke. Alle typer har hatt en tilbakegang i undersøkelsesperioden. Om tradisjonelle materialer legges på i dag, er dette som oftest torv, og det vanligste er da at det benyttes på mindre hus, gjerne stabbur og seterhus. Det er også eksempler på nye eller restaurerte skifertak, men det er sjeldnere. Flistekke forekommer først og fremst i trønderkommunene, og det er ingen eksempler på at slike fornyes.

Stående kledning i form av tømmermannspanel er blitt en tilnærmet enerådende del av trønderlånets uttrykk. Det er svært få eksempler på at dette er fraveket ved oppussing i Melhus, Snåsa og Vega. I trønderkommunene er det imidlertid en klar tendens til at kledning helt eller delvis fjernes fra mindre tømmerhus, særlig gjelder det kledningen foran den lille inntrukne svala i første etasje på stabbur.

I Flora er det den liggende kledning som dominerer på bolighus. Når det gjelder driftshusene både innen sjøbruket og jordbruket, er bildet annerledes. Her hadde flere hus gjerne to eller flere vegger med stående kledning, men dette er skiftet ut med flat liggende kledning. Denne type liggende kledning erstatter også et eldre kraftigere panel på flere bolighus i kommunen.

Ny veranda eller plattform er en av de mest vanlige endringene på bolighus. Trønderlånene får gjerne den nye verandaen for endeveggen av huset, eller på tunsida, sjeldnere på hagesida. I Vega er dette ennå et sjeldent trekk, men både plattinger og veranda forekommer. Det er vanligere i Flora, både på

kort- og langside. På grunn av det hellende terrenget hviler verandaen her ofte på høye stolper, og er særlig synlig.

Ved eksteriørendringer er typiske trekk fra funkisperioden på markert retur. Det gjelder særlig de små bislagene med pulttak eller lufteverandaer, men også tre-fagsvinduene fra 1950-tallet. Det er en økende trend i senere tid til at disse og senere husmorvinduer og panoramavinduer erstattes av to-fagsvinduer med sprosser. Gjerne med dekor inspirert av sveitserstil. Men siden undersøkelsesperioden strekker seg over så mange år, er det også rikelig med eksempler på det motsatte, særlig i Melhus. Dette er trekk som også går igjen i Flora og Vega, men ikke så fremtredende. Men da dette dreier seg om langt yngre registreringer, er denne tendensen allerede tilstede i undersøkelsesmaterialet.

Enkelte endringer har karakter av "tilbakeført stilpreg". Det gjelder innslaget av torvtak på visse typer hus, tofagsvinduer med ruter og sveitserdekor på vinduer og bislag. Mange nye bislag i Trøndelag er klare kopier av gamle, men ellers har vi ikke kunnet gå nærmere inn på hvor antikvarisk dokumentert de ulike formene for "tilbakeføring" har vært. Innslag av nye torvtak og sveitsergeriker, og utskifting av husmorvinduer til nye med småruter, forekommer også i de to kystkommunene. I de fleste tilfelle dreier det seg ikke om direkte kopier,

En annen vanlig fasadeendring er at hus som tidligere ble brukt til erverv (butikker, verksteder), bygges om til rene boliger. Om endringen ikke innebærer arealutvidelse, vil den kun vises som endringstype C (liten endring) i undersøkelsen, men kan innebære en ikke uvesentlig karakterendring. Gjennomgangen av de fire MOV-kommunene for 2003 fanger i mindre grad opp dette. Overgangen fra erverv til bolig ligger noen år bak i tid i Viosen i Snåsa, og bebyggelsen hadde fått et eksteriør i samsvar med dette ved SEFRAK-registreringen. I Florø er mange av de registrerte butikkene fortsatt i tilnærmet opprinnelige bruk.

Tap av karakteristiske elementer i tradisjonell byggeskikk

Ved tap av eldre hustyper er det ikke til å unngå at karakteristiske trekk ved lokal byggeskikk berøres. Elementer som peker seg ut som særlig sårbare i 2003-kommunene er vestlandets grindkonstruksjon. Alle tap av grindabygde hus i vestlandskommunen Flora er innhogg i en byggeskikk som ikke lenger fornyes, noe som fører til at bestanden svekkes. Grindkonstruksjonen finnes i alle former for uthus – naust, driftsbygninger og mindre uthus som nettopp har høye tapsandeler.

Steinfjøsene i Snåsa har vist seg mindre sårbare for tap, men er ofte endret for å tilpasses moderne bruk. Vega har også en del steinfjøs, noen er i bruk innen jordbruket, men ikke alle er i opprinnelig bruk. Det har bare vært ett tap innen denne gruppen, og de gjenstående er i relativt god stand, og dels i opprinnelig bruk. Det er også flere eksempler på enhetslåver med steinfjøs i Flora. Her er det noen flere tap i forhold til Vega, og relativt mange er i dårlig stand.

Vega skiller seg ut med flere utkjellere, her oppbevarte man ikke bare grønnsaker, men også syltetøy og andre matvarer. Noen av disse er forseggjorte med steinvegg over bakken med inngangsdør. Flere jordkjellere har gått tapt, og dårlig tilstand truer de fleste gjenstående.

Årsak til tap og forfall

Det er variasjon mellom kommunene i hvordan tapsårsakene fordeler seg. Det er likevel klart at den viktigste årsaken til forfall og tap er at hus ikke lenger er i bruk. Det er derfor særlig hus tilknyttet det gamle jordbruket som har gått tapt. Forfall som direkte årsak til tap kan knyttes til 65 % av de samlede tapene i 2003 – færrest i Melhus (34 %) og flest i Vega og Snåsa (72 %). Deretter kommer riving for oppføring av ny bygning eller annen ny arealbruk, som ligger til grunn for 31 % av tapene. Samlet – ytterpunktene er Melhus med størst andel (38 %) og Vega med minst (8 %). Melhus skiller seg ut med større andel tapte på grunn av nybygg/ny arealbruk enn på grunn av forfall. Flora har også en stor andel tap som skyldes ny arealbruk (30 %), men ikke større enn de forfallsrelaterte (52 %).

Det er som forventet at de to vekstkommunene Flora og Melhus har mange tap på grunn av ny arealbruk. Undersøkelsen viser også at flere av tapene har kommet i områder med tettbebyggelse eller i områder nær disse. For Snåsa og Vega, de to kommunene med negativ befolkningsutvikling, er det

snarere tvert om. Men selv om flere av tapene i Melhus kan knyttes til større utbyggingsprosjekter, er det bygging av nye hus på aktive gårdsbruk som er årsak til de fleste. Utbyggingen på gårdsbrukene gjelder både fornyelse av driftsbygninger og fornyelse av boligmassen i tunet. Det er mulig det siste kan ses i sammenheng med et generelt press på boligmarkedet i sentrale områder. Men det kan også være andre årsaker til at eldre hus på gårdsbruk i sentralt beliggende og aktive jordbruksbygder har vært ekstra utsatt. Også Snåsa har eksempler som understøtter denne trenden. For Flora er bildet noe annerledes, også her kan tap knyttes til utbyggingsprosjekter, men flere tap skyldes forfall i de mer spredtbygde områdene.

Samlet skyldes 4 % av tapene i 2003 ufrivillig brann/naturkatastrofe. Her skiller Vega seg ut med en relativt stor gruppe som er gått tapt på grunn av storm – 12 %.

Flytting står samlet for 4 % av tapene i 2003. Det er flest flytta hus i Melhus (5–6 %). Det er særlig stabbur som tas ned for flytting. Formålet med flyttingen veksler, men det er en liten overvekt av hus som er tenkt gjenbrukt som fritidsbebyggelse. Flytting involverer imidlertid flere av de tapte husene ved at de er tatt hand om for gjenoppsetting et annet sted, selv om andre årsaker er de primære til at de er borte. Dette er særlig aktuelt i Melhus og Snåsa. Undersøkelsen har få opplysninger om flytting i Vega siden registreringen, men grunnlagsmaterialet gir mye informasjon om eldre flyttetradisjoner. Mange hus i Vega skal komme fra det mer skogrike Velfjorden, men det er mulig dette også kan knyttes til en form for ferdighusproduksjon.

De fleste hus blir revet som følge av private beslutninger. Offentlige vedtak har liten andel som direkte tapsårsak. Vegutbygging kan spores som direkte tapsårsak, men det dreier seg om få hus. Tar man med indirekte virkninger for utbyggingsmønster m.m. kan andelen bli større, det gjelder særlig utbyggingskommunene Flora og Melhus. Utbyggingen av stamvegnettet truer hus i Flora.

Eldre bymiljøer, tettsteder, industristeder

Alle kommunene har eldre tettstedsmiljøer som inngår i MOV-undersøkelsen. De mest markante er naturlig nok byen Florø i Flora og bygdebyen Viosen i Snåsa. Viosen ble regulert til spesialområde bevaring samme år som det var SEFRAK-registrering der, og både tap og endringer ligger lavt.

I Florø derimot, har eldre hus vært noe mer utsatt for tap, og tapsprosenten ligger noe over gjennomsnittet. I tillegg har også husene blitt endret, men dette dreier seg ofte om små endringer som skift av takbelegg og vinduer. De store handelsgårdene er lite endret, det er de mindre bolighusene som også her har blitt utvidet. For Florø sentrum var det utarbeidet egen kommunedelplan som ble vedtatt i 1998. Et uttalt mål i delplanen er: "Ein legg spesiell vekt på å verne trehusbyen Florø slik den kjem til uttrykk i ytre Strandgata, langs hamna, i deler av Markegata og i Hans Bloms gata."

Tettstedene i Melhus har bakgrunn i stasjonsbyene fra 1800-tallet, og her er bildet blandet. De som fortsatt er aktive sentre har lite eldre bebyggelse bevart, men den mest intakte har mistet betydning som knutepunkt.

Felles for kommunene er at de nye knutepunktene er knyttet til vegrafikk og vegutbygging, og bort fra havn og jernbane. Tendensen er også sporbar i Flora, men i mindre grad, siden det kun er hurtigbåt og ferjeforbindelser til de bebodde øyene.

Vega skiller seg noe ut da hele kommunen består av øyer. Båt og ferje er fremdeles de viktigste forbindelsene når det gjelder omverdenen. Men på selve Vegaøya har bilen overtatt som det viktigste kommunikasjonsmidlet, og bygdesentret Gladstad har ikke offentlig båtforbindelse. De gamle bryggemiljøene, særlig på nordsida av Vegaøya som tidligere hadde funksjon som fiskemottak og innen handel, brukes innen i fritids- og turistnæringen og har ikke tap, og få endringer. Her er noen brygger tilbakeført med hensyn til tidligere trekk som bl.a. vinsjhus mot sjøsida. Spredt over hele kommunen står det tilbake lignende, om mindre, miljøer som mer eller mindre har gått over til feriefunksjoner.

Bestanden av kulturminner som dokumenterer den eldre industrien i Flora er meget liten. Det meste var gått tapt før SEFRAK-registreringen. De registrerte gjenspeiler en blanding av industri og

håndverk – ei sjøbu i Eikefjorden som viser til den gamle tønneproduksjonen og noen få spredte sjøbuer/saltebuer i Florø og langs kysten. Blant disse er det lite tap i undersøkelsesperioden, men det er, som det går fram av ovenstående, en sårbar gruppe fordi bestanden i utgangspunktet er desimert.

Tap av driftsbygninger i jordbruk, industri og andre næringer, sammen med høye tap av diverse småhus for spesielle funksjoner, er tap som i særlig grad går ut over dokumentasjonen av funksjoner, virksomheter og sammenhenger.

Samfunnsutviklingen

Kommunene er forskjellige både når det gjelder geografi og samfunnsutvikling, men alle er merket av endringer i nærings- og bosettingsmønster i løpet av undersøkelsesperioden. Vega og Snåsa har hatt nedgang i folketallet, mens Melhus og Florø har hatt en markert vekst. Med unntak for Snåsa har det vært store folkeforflytninger innen kommunene – fra utkantene mot sentrum. I Vega kommune er øyværene fraflytta. I Flora har veksten i bosetting og næring først og fremst kommet på Brandsøya rundt Florø by. I Melhus gjelder det områdene som ligger nærmest Trondheim. Resultatet av MOV-undersøkelsen viser forskjeller innen kommunen som klart henger sammen med utbyggingsmønsteret, dvs. at vekst og tettstedspress har fått konsekvenser for kulturminnebestanden.

De fleste bygningene vi undersøker har tilknytning til jordbruket, og strukturendringene i jordbruket i andre halvdel av 1900-tallet har hatt stor betydning for utviklingen i bestanden. I alle kommunene har antall driftsenheter i jordbruket gått ned. Det er først og fremst de små og middelsstore driftsenhetene som forsvinner, mens de større enhetene blir flere. Det samlede jordbruksarealet er opprettholdt eller har økt. Antall sysselsatte i primærnæringene har gått tilbake, mens antall sysselsatte i service- og tjenesteytende næringer har vokst. Gårdstun har i vekslende grad gått over til å bli boligeiendommer, feriesteder eller de er lagt øde. I Vega og på øyene i Flora er trenden til å holde eldre hus, på gårdstun og i sjøbruksmiljø, ved like som feriesteder mest tydelig – noe som innebærer mindre endringer. I aktive jordbruksgrunder blir eldre jordbrukshus i større grad revet eller bygd om.

Bruk av SEFRAK/GAB som planverktøy

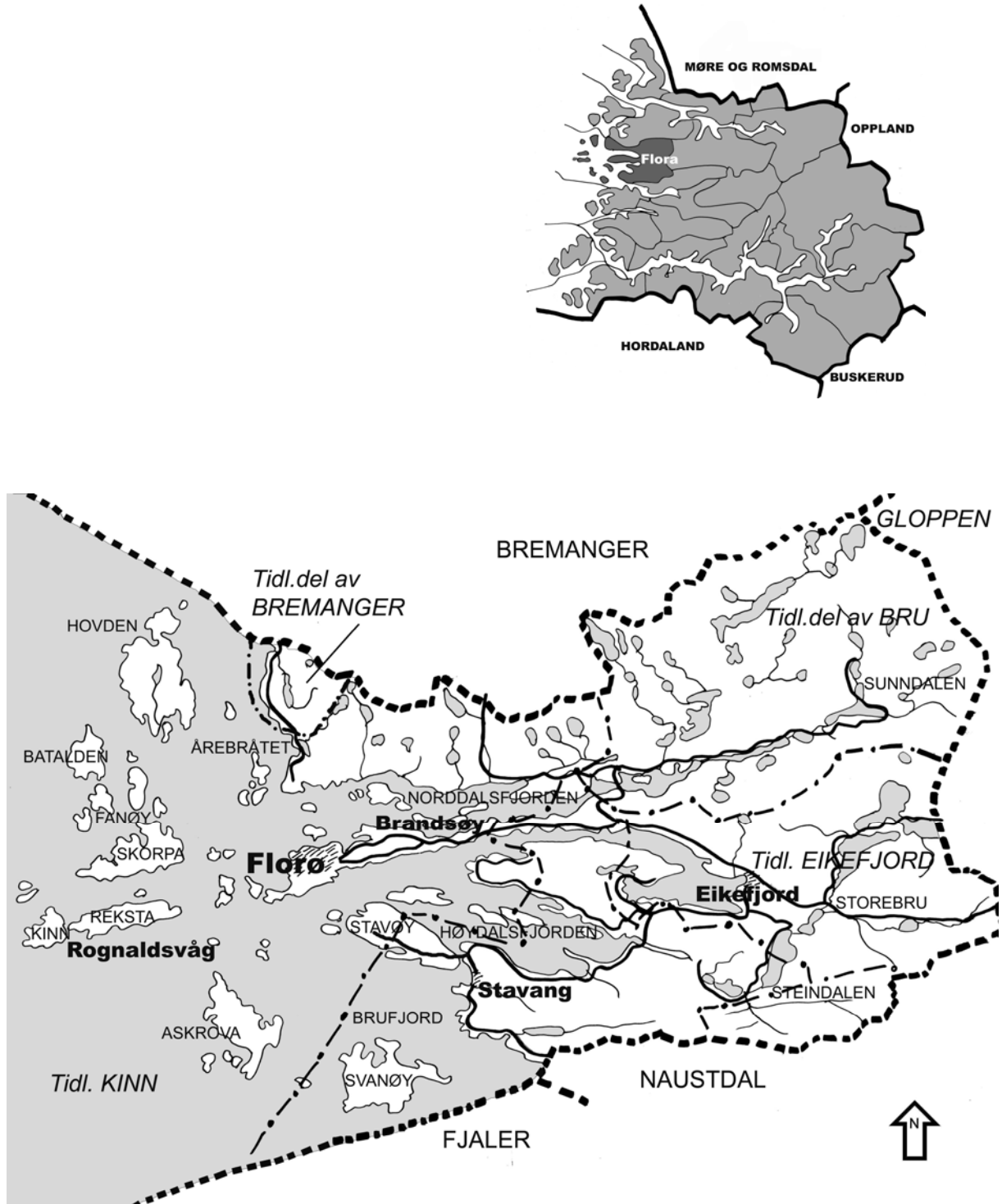
Snåsa kommune har i undersøkelsesperioden ikke hatt originalmaterialet for SEFRAK, eller kopier. Melhus har hatt kopisett av skjemaene, men de har ikke blitt brukt systematisk. Ingen av trønderkommunene har hatt papirkopi av kartene eller tilgang til kartene digitalt. Ved rivesøknader blir GAB som regel undersøkt, men man baserer seg også på lokalkunnskap. Ved melding om endring blir registeret lite brukt. Det samme gjaldt for Flora kommune. Vega hadde kopisett av skjemaer og kart, og et ekstra kopisett av bildene, men også her baserte man seg mest på lokalkunnskapen.

Flora: Både Svanøy hovedgård og Kinn middelalderkirke er freda. Kinn kirke er automatisk freda.

2 Innledning

2.1 Kart over Flora

2.2 Historikk og beskrivelse

2.2.1 Geografi og topografi

Flora kommune ligger helt ute ved kysten i Sogn og Fjordane fylke. Det er den folkerikeste kommunen i fylket med omlag 11 300 innbyggere. Den fikk sin nåværende utstrekning i 1964 da byen Florø ble slått sammen med Kinn, Bru og Eikefjord kommuner til bykommunen Flora. Ved innføring av formannskapslovene i 1837, var grensene til daværende Kinn herred stort sett de samme som nå gjelder for storkommunen Flora.

Bykommunen omfatter landet omkring de tre store fjordene i nordre del av Sunnfjord: Norddalsfjorden, Eikefjorden og Høydalsfjorden, samt øyene utenfor fra Hovden (Barekstadlandet) i nord til Svanøy i sør. Administrasjonssenteret Florø ligger på Florelandet. Den vestlige delen av Brandsøya innenfor Florelandet regnes som del av tettstedet Florø.

Naturforholdene i Flora er vekslende. Fra vest i havet hvor det er en skjærgård med et mylder av små og store øyer, og østover langs fjordene til et innland med elver, fjelltopper og stille vann.

2.2.2 Bosetting og hovedtrekk i befolkningsutviklingen

På Stakaldeneset i Eikefjorden drev man i steinalderen en omfattende tilvirking av redskaper. Det store helleristningsfeltet på Ausevik, og gravrøyser fra bronsealderen flere steder, viser at det har vært tidlig bosetting i området som i dag er Flora kommune. Middelalderkirka på øya Kinn med et rikt inventar vitner også om stor aktivitet i middelalderen.

Bosettingen i området har vært spredt og konsentrert langs fjordene, i dalene og på øyene. Fra gammelt har fiske kombinert med jordbruk vært det viktigste næringsgrunnlaget i det som i dag kalles Flora. Med utviklingen har fiskerbonden blitt borte, og det har over tid vært nedgang i folketallet i distriktsdelen av kommunen.

Etter kommunesammenslåingen har det vært stor tilflytting til Florø, og her bodde i alt 72 % av kommunens innbyggere i 2001. Det er fremdeles spredt bosetting langs fjordene og på øyene, i noe mindre grad i dalene i kommunens østre deler. På øyene bodde i 2001 6 % av befolkningen, mens over 20 % fordelte seg i resten av kommunen.

I 2001 bodde ca. 80 % av befolkningen i hus bygd etter 1961. Tilsvarende tall for Sogn og fjordane fylke er 72 %, på landsbasis er andelen 67 %.

2.2.3 Kommunikasjoner

Kommunikasjonene i Flora har, som følge av de mange øyene og dypt innskårne fjordene, vært sterkt preget av sjøverts forbindelser, både innen kommunen og med omverdenen. Handelsstedene Furesund og Hellevika lå til den indre leia, og var viktige knutepunkter.

Kart fra slutten av 1800-tallet viser veg på Florelandet fra Florø til Eidet, og tidlig på 1900-tallet var det også vegstumper på Kinn, Svanøy og innerst i Eikefjorden, som førte fram til kai og båtforbindelse. Først i 2. halvdel av 1900-tallet fikk det indre av kommunen et skikkelig vegsamband.

I dag har vegtrafikken blitt den viktigste kommunikasjonsåren, men fremdeles er båten det eneste framkomstmidlet til flere av øyene.

Flora har riksvegforbindelse østover til Førde (rv. 5) og forbindelse nordover til Hyen/Sandane (rv. 615) og Svelgen/Nordfjord (rv. 614). Florø er et viktig trafikkknutepunkt med bl.a. flyplass, helikopterbase for Nordsjøen, hurtigruteanløp, ekspressbåtforbindelse til Måløy og Bergen og en godt utbygd rutebåtforbindelse til øyene utenfor.

2.2.4 Næringsgrunnlag

Fra gammelt har kombinasjonen fiske og jordbruk vært det vanlige næringsgrunnlaget i det området som i dag er Flora. Sildefiskeriene har vært viktige for kommunen, og særlig ved Kinn var det rikt fiske. Fra gammelt rodde fiskerne med fangsten til Bergen, men etter hvert som saltet ble billigere etablerte de store bykjøpmennene saltebuer ute på øyene. Innover fjordene grodde det opp mange tønnefabrikker, og tønnefabrikasjon ble "heimeindustri" på de fleste gårdene.

På 1600-1700-tallet var Svanøy et maktsentrum på Vestlandet. Øya har sitt navn etter biskop Svane som eide Svanøygodset fra midten av 1600-tallet. Midt på 1700-talet bygde fogd Nagel Svanøy Hovedgaard opp til å bli en av Vestlandets best bebygde storgårder, og den var i tillegg futesete. På 1800-tallet kjøpte haugianerne Svanøy. Det ble startet opp mange virksomheter her ute, bl.a. saltkokeri og gruvedrift.

De rike sildefiskeriene fra de første tiåra på 1800-tallet og fram til 1870-tallet, førte med seg dannelsen av ladestedet Florø på Florelandet. Her ble det også etablert sildoljefabrikk og hermetikkfabrikk. Dette førte til at de to store gamle handelsstedene i kommunen, Furesund og Hellevik, fikk problemer og etter hvert ble nedlagt.

Med motoriseringen av fiskerflåten var ikke fiskerne lenger avhengige av kort utror til felta og fiskeværa på de nærmest øyene. De kunne nå gå inn til Florø der nye fiskemottak og oppkjøpsbåter tok i mot fangsten. Dermed kom de gamle fiskeværa ute ved havet - Hovdevågen, Batalden, Rognaldsvåg og Båsundet i bakleksa. Etter hvert ble fiskerbonden spesialisert til fisker og bonde, men i de ytre strøkene, på øyene, holdt kombinasjonsdriften seg lenge.

Da de rike sildefiskeriene tok slutt og silda ble borte, førte det til store problemer for kommunen og for Florø. Men på slutten av 1900-tallet var det igjen gode tider, og i dag er Florø i første rekke et industri- og administrasjonssted. Industrien domineres av verftsindustrien og fiskeindustrien. Oljerelatert industri er knyttet til oljebasen Fjord Base. Flora er etter Vågsøy fylkets viktigste fiskerikommune etter ilandbrakt fangst, og en viktig oppdrettskommune med flere anlegg knyttet ikke bare til laks, men også til torsk og skjell. Turismen er i vekst.

Vel 9 % av de yrkesaktive er sysselsatt i primærnæringene, hvorav hovedtyngden finnes i jordbruksnæringen. Antallet fiskere har gått ned, men fremdeles er det en betydelig gruppe som har fiske som hovedyrke. Industrien sysselsetter i alt 20 % av kommunens arbeidstakere, hvorav 63 % er å finne i verkstedindustrien. Arbeidstakere i offentlig og sosial tjenesteyting utgjør klart den største gruppen med 33 % av de sysselsatte (2001).

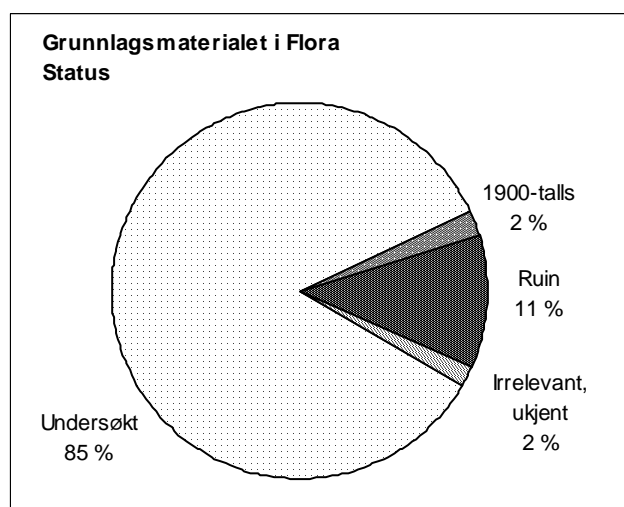

1401-0106-052, 053.
Handelsstedet Hellevika mistet sin betydning da Florø by ble grunnlagt. De fleste husa ble stående, men hovedbygningen gikk tapt i ei sprengsalve da brua over til Stavøy ble bygd på 1980-tallet. Flere mer sekundære hus står tilbake, til venstre nothuset og innfelt eldhuset i tunet.

2.3 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Flora

2.3.1 Antall undersøkte hus

Registrerte objekter 1991-1993	Objekter datert til 1900- tallet	Ruin	Irrelevant/Ukjent	Undersøkte bygninger 2000
810	18	92	14	686

Det totale antall registrerte objekter i perioden 1991–1993 er 810. Av disse ligger 686 hus til grunn for MOV-undersøkelsen i Flora. Da er hus datert til 1900-tallet, objekter som ble registrert som ruiner etter hus, andre typer minner og andre registreringer som faller utenfor undersøkelsen, trukket fra.

2.3.2 Registreringstidspunkt

Registreringen foregikk i løpet av tre år, fra 1991 til 1993. De fleste registrerte objekter er datert til 1992.

2.3.3 Spesielle forhold ved SEFRAK-registreringen i Flora

Registreringen skiller seg fra de fleste andre kommunene i undersøkelsen ved at registreringen har foregått over bare tre år.

De fleste som bodde i distrikt delen av Flora var fiskerbønder, dvs de drev et kombinasjonsbruk der fiske og jordbruk var like viktige. Denne koden finnes ikke i SEFRAK-opplegget, og registrator har nok i de fleste tilfelle endt opp med koden bonde.

2.3.4 Registreringskretser

Registreringen tar utgangspunkt i Statistisk sentralbyrås grunnkretser fra 1980. Antall grunnkretser i Flora er 43. To av disse er definert som tettbygde strøk. Kretsene og de gamle kommunene er brukt som utgangspunkt for å belyse eventuelle geografiske variasjoner i tap og endring i den SEFRAK-registrerte bebyggelsen.

2.3.5 Geografiske områder i Flora:

Statistisk sentralbyrås delområder faller dels sammen med de gamle kommunegrensene, og de er brukt for å belyse eventuelle geografiske variasjoner i den SEFRAK-registrerte bebyggelsen.

Delområde 0100 Eikefjord/Bru omfatter de gamle kommunene Eikefjord og Bru. Det består av kretsene 0101 t.o.m. 0119 med unntak av kretsene 0110, 0111 og 0113. I dette området har folketallet gått ned i undersøkelsesperioden.

Delområde 0200 Kinn omfatter øyene. Det består av kretsene 0201 t.o.m. 0209 med unntak av kretsen 0206. I dette området har også folketallet gått ned i undersøkelsesperioden.

Delområde 0300 Flora omfatter Florelandet med Florø og Brandsøy. Her bor godt over halvparten av kommunens befolkning, og folketallet har økt i undersøkelsesperioden.

2.3.6 Tettbygd/spredtbygd

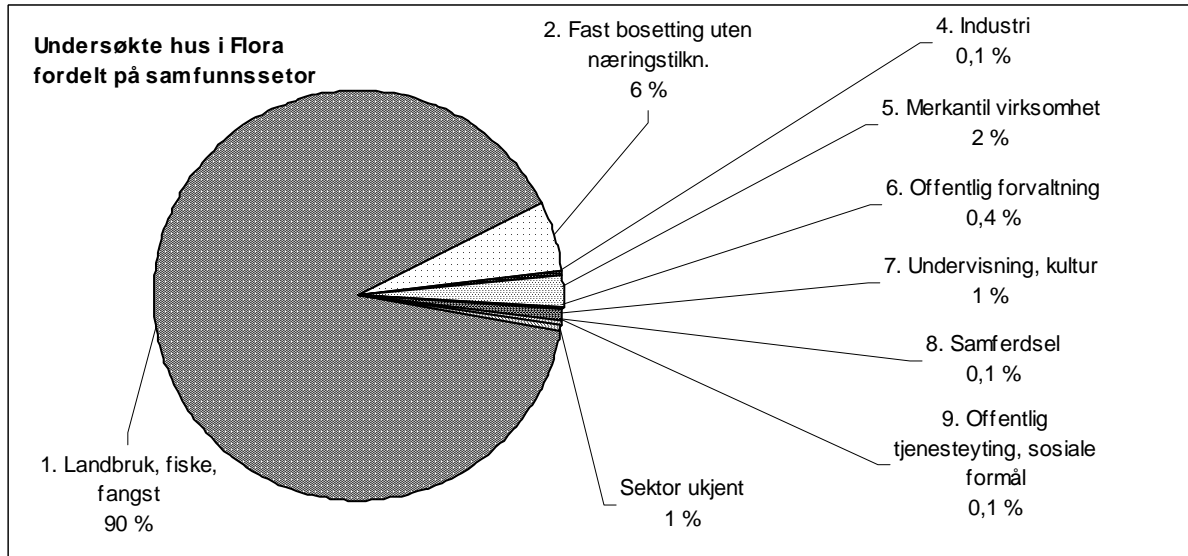
I "Folke- og Bustadteljing 1990, 1401 Flora" (SSB) er det definert to tettstedstrøk, 5501 Florø og 5502 Brandsøy. I 2001 bodde ca. 68 % av befolkningen i tettbygde strøk. 84 % av undersøkte bygningsmassen ligger i spredtbygde strøk.

1401-0107-027. Fra tunet på gården Ausevika. Hovedbygningen er typisk for eldre våningshus i området, av driftsbygningen står bare de kraftige murene. Ned mot sjøen ligger et stort helleristningsfelt, med opp til 300 figurer.

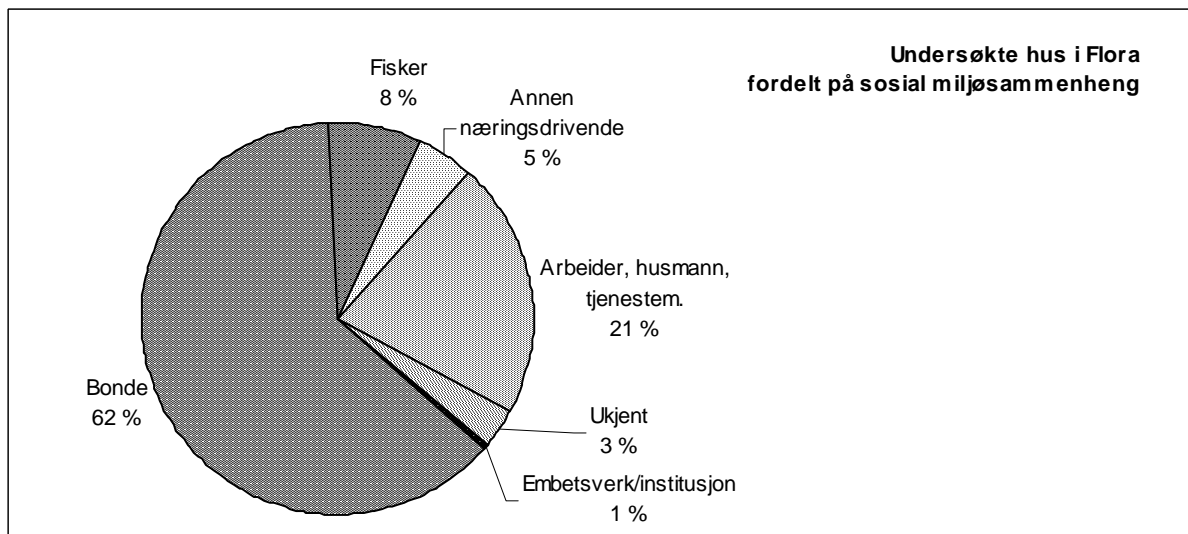
2.4 Egenskaper ved undersøkte hus i Flora

2.4.1 Samfunnssektor

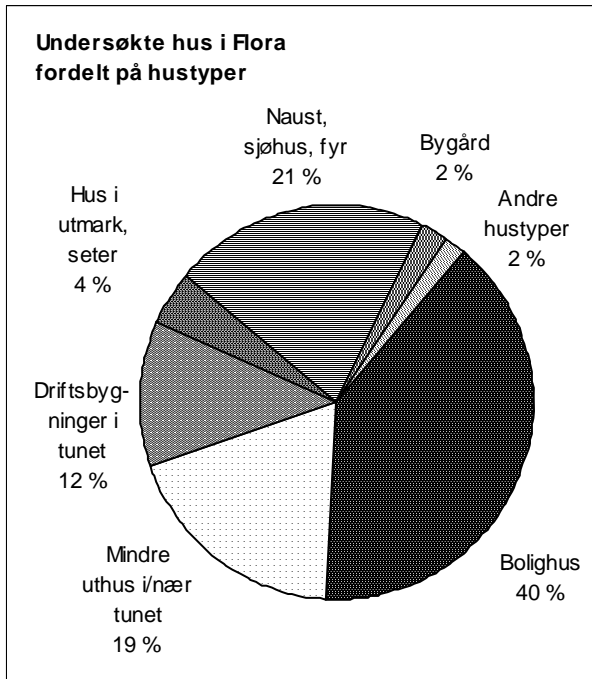
I det undersøkte Floramaterialet er det registrert hus knyttet til 8 av SEFRAKs 9 samfunnssektorer. Sektorfordelingen viser hvilke samfunnssektorer bygningene var knyttet til da de ble bygd. Landbruk og fiske er den største sektoren. De andre sektorene utgjør kun ca. 9 % av den undersøkte bygningsmassen. Blant disse er "Fast bosetting uten næringstilknytting" største sektor med 6 % av de undersøkte bygningene.

2.4.2 Sosial miljøsammenheng

Hus tilknyttet bonde og fisker utgjør 70 % av de undersøkte bygningene, "Arbeider, husmann, tjenestemann" utgjør den neststørste gruppen med 21 %. "Annen næringsdrivende" og "Embetsverk, institusjon" utgjør små andeler av de undersøkte bygningene.

2.4.3 Bygningstyper

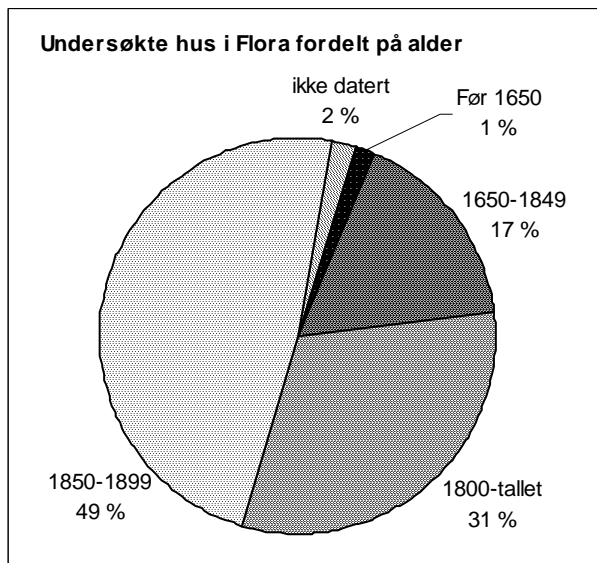

De undersøkte bygningene fordeler seg på flere hustyper. Bolighus utgjør den største gruppen. Deretter følger de nesten like store gruppene "Naust, sjøhus, fyr" og "Mindre uthus i/nær tunet". Den sistnevnte gruppen omfatter mindre uthus knyttet til gårdsmiljøer og bymiljøer. Deretter følger "Driftsbygninger i tunet" som i Flora domineres av "enhetslåven". Det er få hus av typen "fjøs, stall, låve".

Hus som er knyttet til utnyttelsen av utmarksressursene har en påfallende liten andel. De i alt 30 husene i gruppa fordeler seg med flest hus i heimemarka, i hovedsak sommerfjøs ("garfjøs") og kvernhus/sag, deretter en håndfull seterhus. Det er mulig tallene reflekterer noe mangelfull registrering i denne kategorien, men kan ha å gjøre med en fornyelse av seterbebyggelsen som skal ha funnet sted i de første 10-åra av 1900-tallet.

Også antallet i kategorien "Bygård", kan synes lite når man ser for seg det eldre bygningsmiljøet i Florø sentrum, men mye av denne ble bygd ut like etter 1900-talls skifte.

2.4.4 Alder

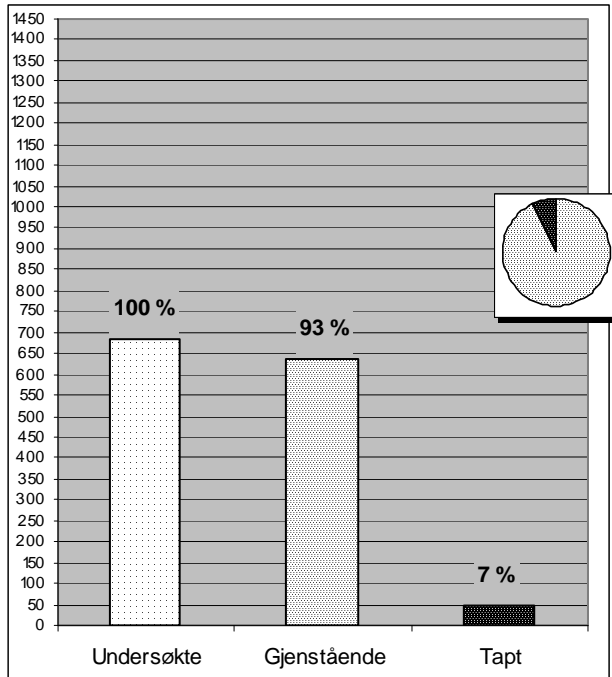

Godt over 80 % av de undersøkte bygningene er fra 1800-tallet. I tillegg kan 17 % dateres til epoken 1650-1849. Bare 2 % av materialet har ukjent datering.

3 Resultat

3.1 Tap

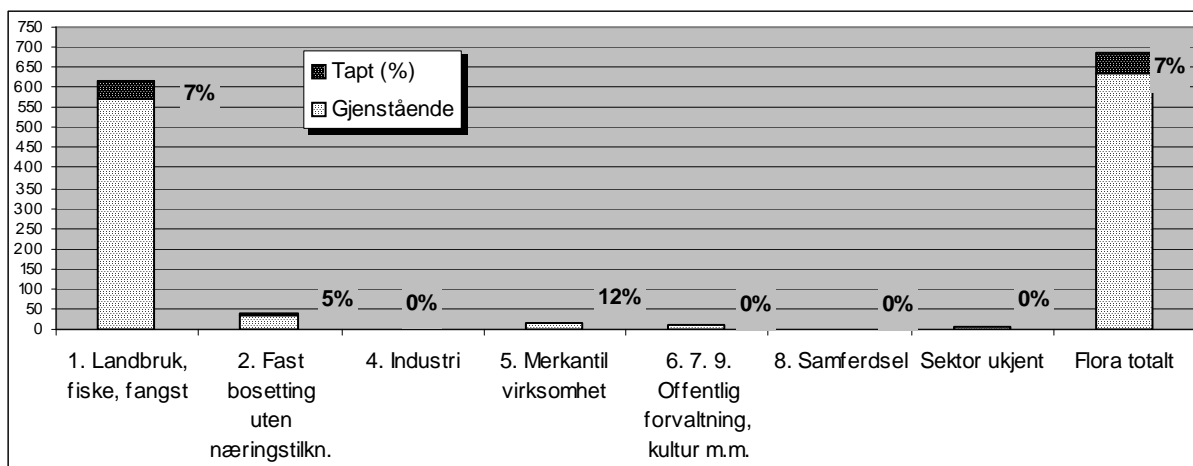
3.1.1 Tap – samlet oversikt

Av 686 undersøkte bygninger i Flora er 50 tapt siden registreringstidspunktet. Det tilsvarer en tapsandel på 7 %.

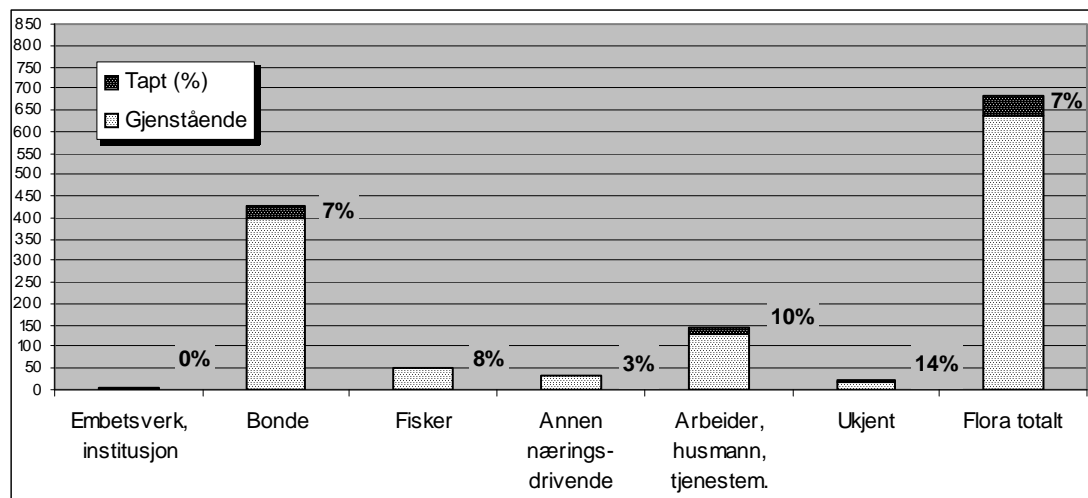
636 bygninger, 93 % står fortsatt.

3.1.2 Tap – samfunnssektor

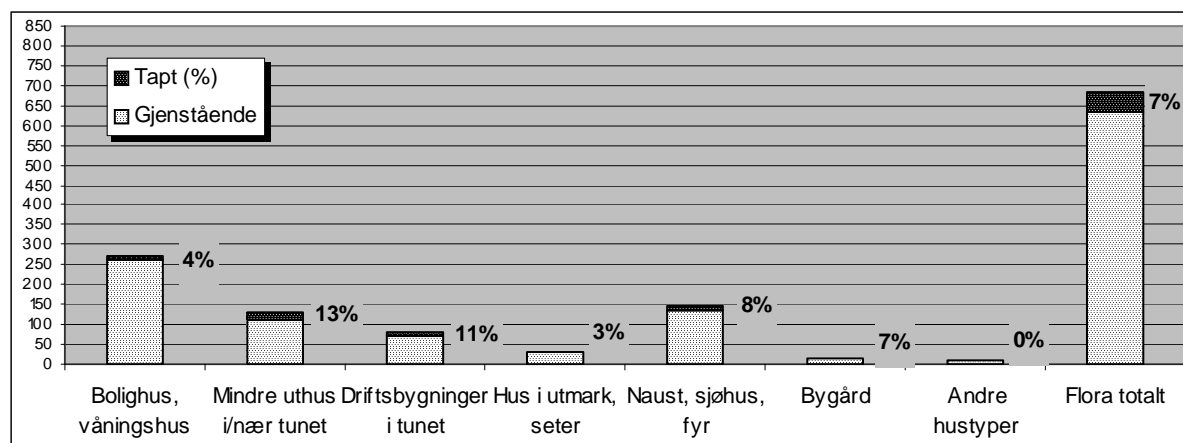
Tapet slår ulikt ut for de forskjellige sektorene. Tre sektorer har ikke tap, det er "Industri", "Samferdsel" og "Offentlig forvaltning m.m." "Landbruk, fiske, fangst" har en tapsprosent lik den totale for kommunen. "Merkantil virksomhet" har den klart største tapsprosenten, men få bygninger inngår i denne.

3.1.3 Tap og sosial miljøsammenheng

Tap over gjennomsnittet er knyttet til "Arbeider, husmann, tjenestemann" og "Fisker". Gruppen "Bonde" (inkludert fiskerbonden) har flest undersøkte bygninger, og tapsandelen er lik den totale for kommunen. Den klart minste tapsprosenten gjelder "Annen næringsdrivende" som domineres av Florø-registreringene.

3.1.4 Tap – bygningstyper

"Driftsbygninger i tunet" og "Mindre uthus i/nær tunet" har størst tap, deretter følger "Naust, sjøhus, fyr". Bolighuset som er den største gruppen har en tapsprosent under gjennomsnittet. Bygården følger gjennomsnittet.

Blant sjøbrukets hus har tapene først og fremst gått ut over naustene, tapsprosenten for disse ligger på 12 %. Av elleve tap gjelder tre sjøhus, ett i Florø, to i Steinhovden.

De fleste tap i gruppen "Mindre uthus i/nær tunet" er fordelt på ulike kategorier uthus i gårdstun – inkludert stabbur, som med relativt få hus har en høy tapsprosent. I gruppen inngår også uthus i bymiljøer. Prosentvis er tapet større for byuthuset, men antallet er lite. Det samme gjelder "Bygården" som kategori. Ett revet hus gir tapsprosent lik gjennomsnittet. Tatt i betraktning at mange av bygårdene i Florø er datert like etter 1900, og ikke inngår i undersøkelsen, kan ikke disse tapene sies å være særlig merkbare for den eldre sentrumsbebyggelsen i Florø.

Siden det er registrert langt flest enhetslåver blant driftsbygningene i Flora, er det rimeligvis her vi finner de fleste tapene, men én fjøs og én stall tapt gir et relativt stort innhogg i den lille gruppen "fjøs, stall, låve".

Overraskende er det at "Hus i utmark, seter" har en så liten tapsprosent. Det ene huset som gir utslaget gjelder ei sag på Standal.

1401-0314-008. Våningshus på Klokkerplassen, Håvikbotten på Brandsøya. Det er typisk for mindre hus, gjerne på husmannsplasser. Det sto tomt ved registrering, og har siden falt i ruin. Omgivelsene er preget av nærheten til Florø med utbygging av både boligfelt og næringsarealer.

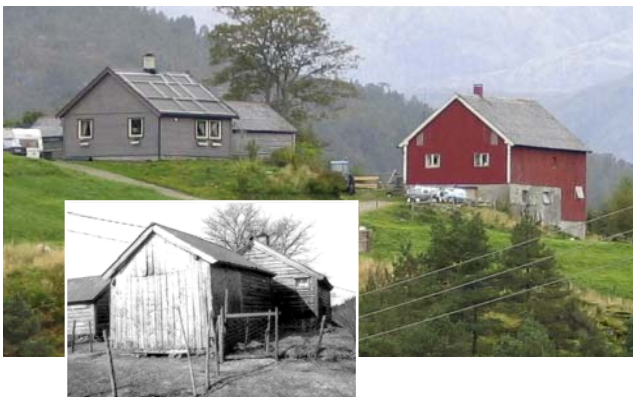
1401-0103-014. Det gamle våningshuset var ikke i bruk ved SEFRAK-registrering, da et nytt våningshus var bygd. I 2003 var det borte. Huset er typisk for de eldre våningshusene i området, med to lafta stuer og kjøkken og gang i midten.

1401-0301-026 Liten bygård i Strandgata i Florø som gikk tapt i brann, det eneste tapet i denne kategorien hus. Det var tidligere bakeri i sokkeletasje og bolig i andre.

1401-0301-053. Det ble registrert få bythus som skal være satt opp før 1900, noe som viser at denne type hus har blitt fornyet eller borte. Tapsprosenten blir derfor høy for en kategori som tidligere var et vanlig innslag i eldre bymiljøer.

1401-0103-005, 006R. Fra Åsen i Eikefjord. Bebyggelsen på tunet var fornyet i 2003. Ved SEFRAK-registrering sto det gamle våningshuset og et mindre uthus i rekke. Begge bygningene skal være fra 1600-tallet, og bolighuset hadde tradisjon på å være ei gammel røykstove. I 2003 var uthuset revet, og på samme sted var et nytt bolighus bygd inntil det gamle.

1401-0117-007. Driftsbygningen over var i dårlig stand, og ble etter hvert revet. Driftsbygninger i tunet har blant de høyeste tapsprosentene i Flora.

1401-0104-011. Høyløa sto på en husmannsplass, i skille mellom bøen og utmarka. Den var bygd i grindkonstruksjon, og var ved registrering i dårlig stand og ble brukt til lagring av hesjestaur. Garffjøs og høyløer var vanlige før, ved registrering var ikke mange tilbake og i løpet av undersøkelsesperioden har disse hustypene blitt ytterligere redusert.

1401-0107-004. Naust ved Høydalsfjorden. Det var bygd i grindkonstruksjon, og var det eneste av de registrerte som hadde bevart eldre preg som torv på taket og sponkledning. Det var ute av bruk ved registrering, og har siden blitt borte.

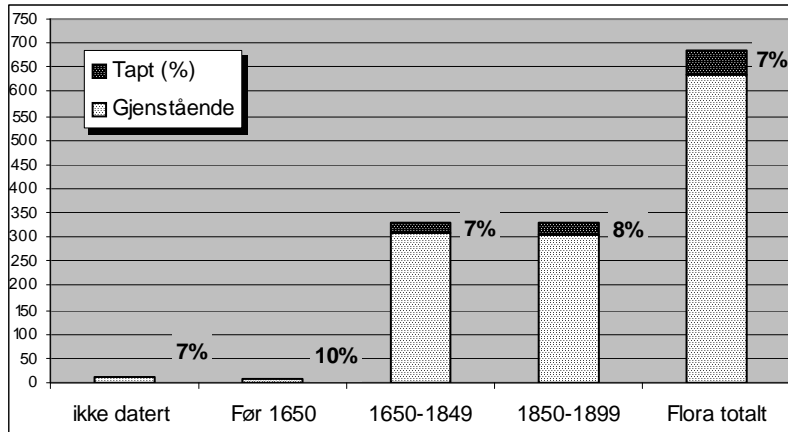

I Flora har det vært flere sager. Ved SEFRAK-registrering sto to, i 2003 var ei tilbake. Dette er saga i Ausevik (1401-0107-031) som ble drevet fram til ca. 1950. Innfelt saga på Standal (1401-0105-014) slik den sto ved SEFRAK-registreringen, i 2003 var den borte.

1401-0107-015,016. Sjøbruks-/håndverksmiljø i Indre Hamna Eikefjorden. I sjøbua til venstre har det vært skomakerverksted på loftet, i den store til høyre tønnefabrikk. Tønnefabrikasjon for sildefiskeriene var ei viktig binæring for bøndene innover fjordene, den foregikk både på gården eller som her i et særskilt hus ved fjorden.

3.1.5 Tap – alder

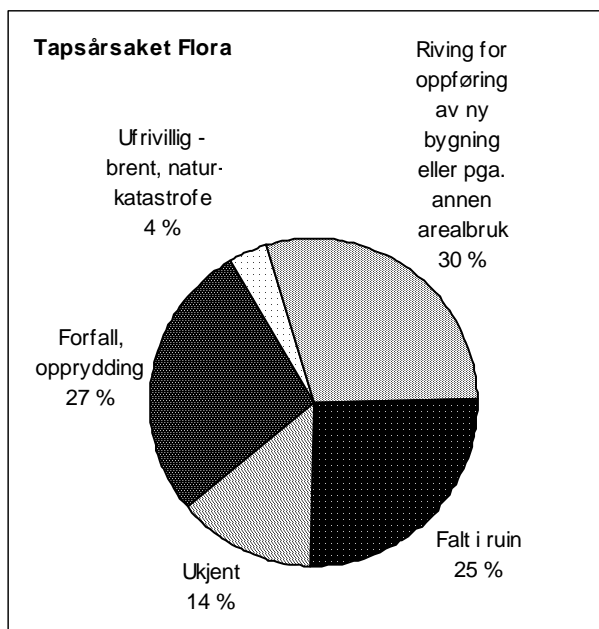

Det er ingen store forskjeller når det gjelder tap og datering av hus.

Den største tapsprosenten er knyttet til den lille gruppen datert før 1650.

Tidfestingen i SEFRAK-materialet må imidlertid leses med forbehold.

3.1.6 Tapsårsaker

"Riving for oppføring av ny bygning eller pga. annen arealbruk" er oppgitt som den viktigste årsak til tap. Deretter kommer forfall, opprydding og falt i ruin. Brann og naturkatastrofer er årsak til forholdsvis få tap i Flora.

Nær halvparten av tapene som skyldes ny bygning på stedet eller annen ny arealbruk, gjelder Florelandet/Brandsøy og kan klart relateres til tettstedspress og utbyggingsområder. De fleste av tapene her er bolighus, men også noen uthus og ett sjøhus.

De fleste andre tap med denne tapsårsaken er knyttet til fjordområdene. De er fordelt på gårdstun og naustmiljøer i strandsonen.

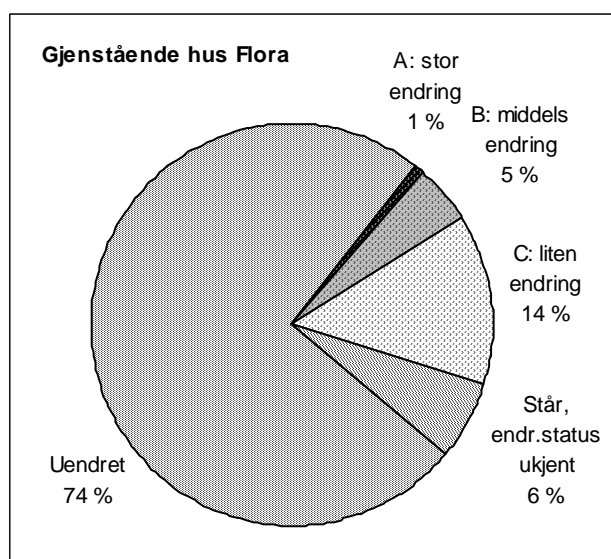
3.2 Endringer av gjenstående bygninger

Grunnlaget for undersøkelsen er de samme 635 gjenstående bygningene som det er gjort rede for i kapittel 3.1. I dette kapittelet gjøres det rede for hva som har skjedd med disse.

To forhold belyses:

- Endringer i form av tilbygg, påbygg, andre ombygginger
- Bygningenes tilstand/forfall

3.2.1 Endringer – samlet oversikt

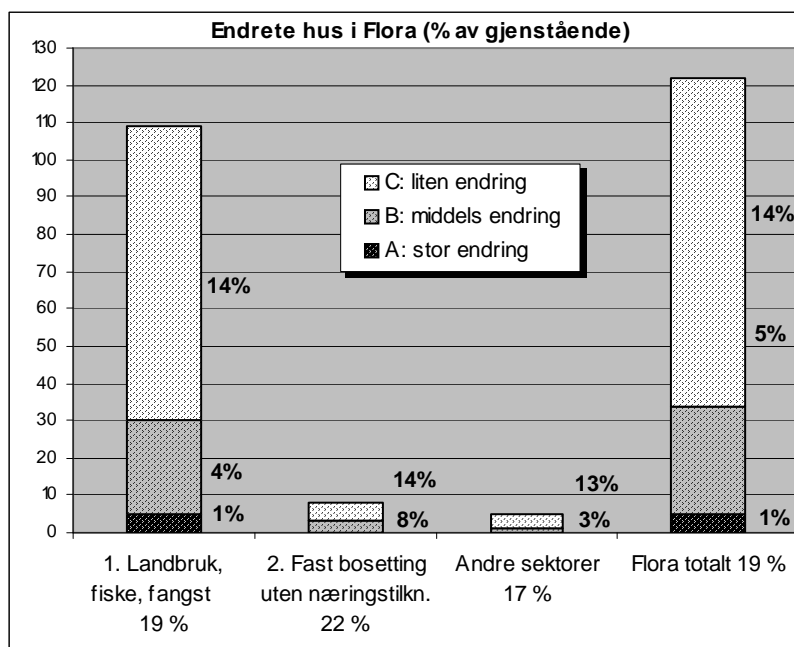

122 SEFRAK-registrerte bygninger har blitt endret. Dette er et samletall for endringsgruppene A, B og C, og utgjør 19 % av de gjenstående bygningene. Ca. 74 % av bebyggelsen i Flora står i hovedtrekk slik den var ved registreringstidspunktet.

Dette gjelder som sagt i innledningen, ikke bygningenes autenticitet i detaljer. Fornyning av materialer til samme type som ved registreringstidspunktet, er ikke registrert som endring her.

For 6 % av bygningene kjenner vi ikke endringsstatus.

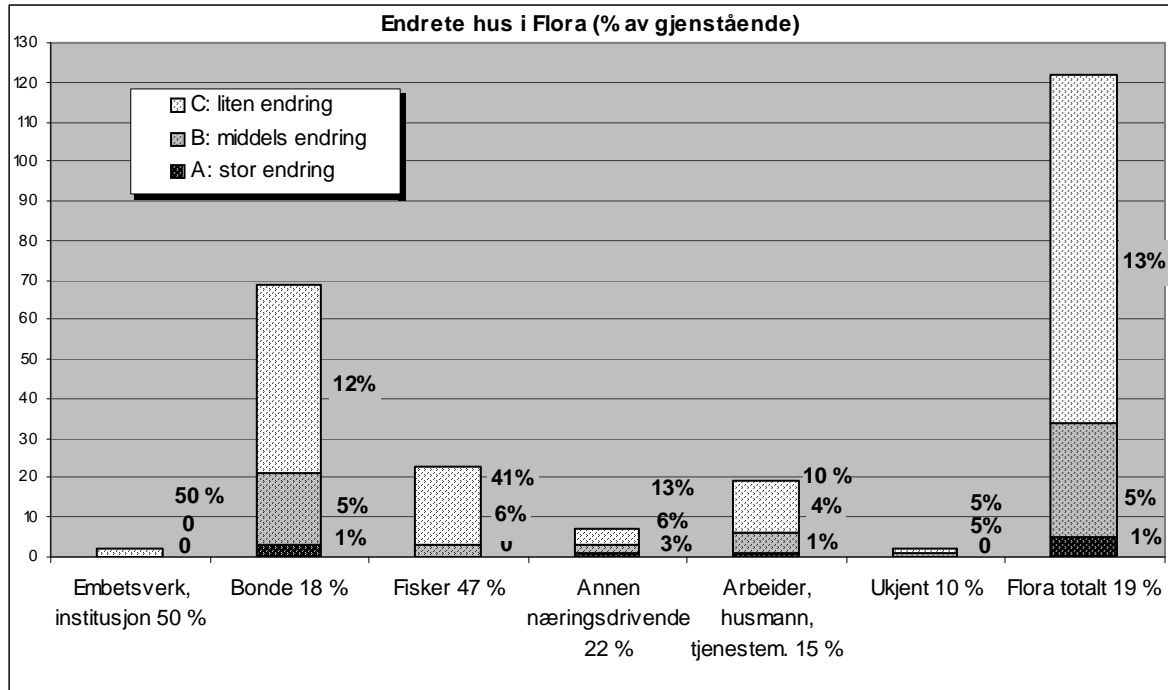
3.2.2 Endring – samfunnssektor

Prosentandelen endrete er størst for sektoren "2. Fast bosetting uten næringstilknytting", og ligger klart over gjennomsnittet for kommunen. Det er særlig sentrumsbebyggelsen som her trekker opp endringsprosenten.

Den største sektoren "Landbruk, fiske, fangst" har en endringsprosent lik den totale.

3.2.3 Endring – sosial miljøsammenheng

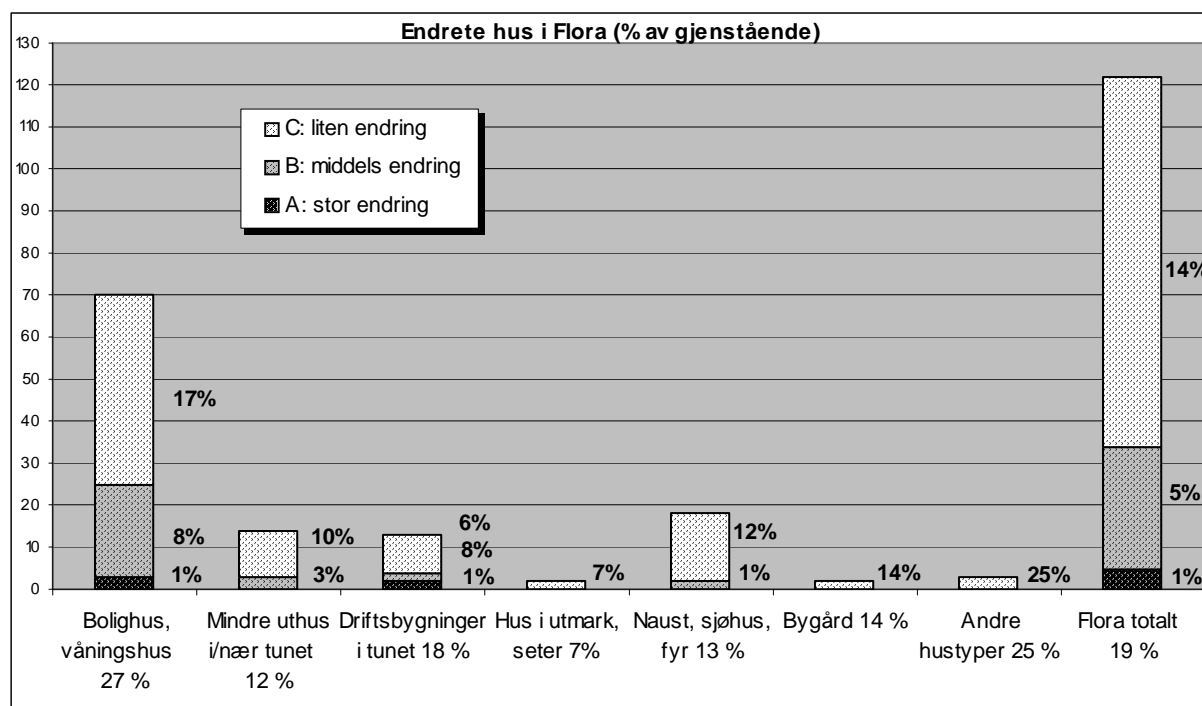
Undersøkelsen viser at endringsforekomsten er ulikt fordelt, og at den varierer mellom miljøene. Gruppen "Fisker" har den største endringsprosenten, nær halvparten av de undersøkte bygningene her er endret. Endringsprosenten for "Annen næringsdrivende" ligger også over gjennomsnittet.

Den høyeste endringsprosenten har "Embetsverk, institusjon", men det gjelder få hus – to skolestuer som er satt i stand, og ingen omfattende endringstyper. Gruppen "Bonde" har som forventet en endringsprosent nær gjennomsnittet, mens "Arbeider, husmann, tjenestemann" har den laveste endringsprosenten.

1401-301-045, 046, 056. Bildet er fra Florø og viser bolighus for håndverkere og arbeidere. De tre husene var "verneverdige miljøobjekter" iflg. forslag til verneplan (i flg. SEFRAK-registreringen). Hjørnehuset hadde skomakerverksted i pultutbygget til venstre. To av husene var endret etter registrering, det lengst til høyre er blitt en B, det til venstre en C og hjørnehuset er uendret, men totalt renovert i 1991, like før registrering.

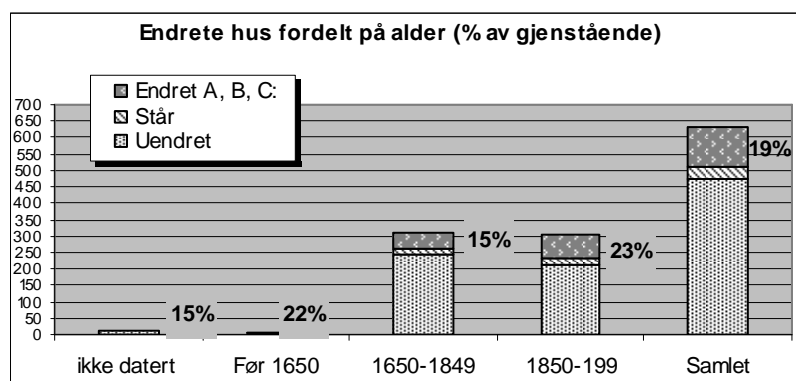
3.2.4 Endring – bygningstyper

Alle undersøkte husgrupper har blitt endret, og det er store forskjeller mellom hustypene. Den største gruppen "Bolighus, våningshus" er den eneste som har en endringsprosent over gjennomsnittet for kommunen, deretter følger "Driftsbygninger i tunet". Disse to gruppene har også de mest omfattende endringene.

"Naust, sjøhus, fyr" og "Mindre uthus i/nær tunet" har omtrent like endringsprosenter, og endringene har vært mindre omfattende for disse gruppene. Hus i utmark og bygård har gjennomgått få og mindre endringer. "Andre hustyper" har en endringsprosent over gjennomsnittet, men ingen omfattende endringer. I denne inngår bl.a. skolehus.

3.2.5 Endring – alder

Undersøkelsen viser at de yngste bygningene har den største endringsprosenten, og de er mest endret.

En nesten like stor endringsprosent er knyttet til hus før 1650, men her er det registrert meget få objekter. Det er noe overraskende å finne at den yngste bebyggelsen er mest endret. Trolig reflekterer det at mange bolighus ble bygd i denne perioden, og det kan være hus i Florø og rundt ladestedet som er utslagsgivende. Florø ble grunnlagt i 1870.

1401-0106-036. Den store driftsbygningen i Stavang var det etter hvert ikke bruk for, og den har blitt ombygd og tatt i bruk som bolighus. De spisse arkene har erstattet flate arker, flere vinduer er satt inn og huset har fått flere balkonger, noe som må sies å være et fremmedelement for hustypen låve/driftsbygning. Endringene er klassifisert som endringstype A. Det er få bygninger i Flora som er så mye endret at de kan klassifiseres til denne endringstypen.

1401-0317-018. Eldhuset over ble bygd i 1860-åra. Det står på et tidligere småbruk på Brandsøya. Mot slutten av 1900-tallet ble det påbygd et større tilbygg/garasje. Ved MOV-undersøkelsen var tilbygget revet, og huset pusset opp. Endringen representerer en "tilbakeføring", men siden undersøkelsen tar utgangspunkt i status ved SEFRAK-registreringen, er den klassifisert som endringstype B.

1423-0203-002. Våningshus på Askrova som var tatt i bruk til feriebolig. Siden SEFRAK-registrering er bislaget gjort større og forhøyet, tegl har erstattet bølgeblikk på taket, flere vinduer er skiftet og ytterkledning er fornyet. Da husets volumkarakter er utvidet, er endringene klassifisert som endringstype B.

1401-0317-009. Bolighuset står på et tidligere småbruk på Brandsøy. Det ble bygd mot slutten av 1800-tallet, og det har vært fjøs i kjelleren. Ved SEFRAK-registrering sto det tomt, men har siden blitt utvidet og pusset opp. Det smale utbygget på baksida er utvidet og forlenget, bislaget er gjort større og på fasaden er det kommet flat ark på taket. Husmorvinduene er erstattet av høykorsvinduer. Endringene er klassifisert som endringstype B. Innfelt huset ved registrering i 1992.

1401-0301-045. De fleste endringene i Florø har vært mindre - som bytte av taktekke og nye vinduer. Dette lille bolighuset har blitt utvidet, men for ikke å bryte inn i gatebildet, er arealutvidelsen gjort ved å bygge videre på et tidligere våtromsutbygg mot bakgården. Da bygningens areal er utvidet, er endringen klassifisert som endringstype B. På gatefasaden er funkisvinduene erstattet av høykorsvinduer, og det har kommet ny veranda (se s. 40).

1401-0108-012. Bildet til venstre viser våningshuset fra hagesida i 1992. I 2003 var det utvidet med ny fløy til høyre, hovedkroppen er utvidet med en glassveranda og har fått en rundtløpende veranda. Takbelegget og panelet er fornyet, og vinduene er skiftet ut og har fått falske sprosser. Selv om arealutvidelsen er stor, framstår det opprinnelige huset fremdeles tydelig, og endringene er klassifisert som endringstype B.

1401-0116-015. Våningshuset på Barlindbotten hadde også funksjon som skolestue fram til 1916, da skolen for området ble bygd. Huset ble pusset opp i 1986, og det innfelte bildet viser situasjonen ved SEFRAK-registreringen i 1992. I 2003 var det utvidet med et tilbygg i lengderetning, vinduene var skiftet, dels med ny plassering og en veranda var kommet til. Endringene har medført en utvidelse av huset, og er derfor klassifisert som endringstype B.

1401-0107-014. Sjøbua ved Høydalsfjorden var del av et feriested allerede ved SEFRAK-registrering. Bildet til høyre viser huset i 2003, nå er den karakteristiske supanelen og tømmermannskledningen skiftet ut med liggende kledning. Dørene er og nye. Endringene er klassifisert som endringstype C.

1401-0204-050. Naust i fiskeværet Rognaldsvåg. Siden registreringen i 1992 er det pusset opp. Kledningen som dels var stående trekledning og bølgeblikk, er nå erstattet av liggende trepanel. Endringene er klassifisert som endringstype C. Naustet er i feriebruk.

1401-0204-018, 023, 024. Fiskerhus i Rognaldsvågen som med tida har blitt feriehus. De er begge pusset opp, med noen små fasadeendringer, status er endringstype C. I bakgrunnen skimtes boligen til handelsmannen, her var det før både bolig og butikk. Nå drives butikkvirksomheten fra et eget hus. Handelsstedet går tilbake til 1700-tallet.

1401-0204-051. Bolig og verksted for skomaker i Rognaldsvåg. Huset skal iflg. eier ved SEFRAK-registrering være svært gammelt, og ble en gang flytta fra Svanøy. Det hadde opprinnelig tre rom, gang i midten med stue på ene sida og kjøkken på andre, og et lite loft. Et langsgående tilbygg på baksida var satt på seinere. I 2003 er huset igjen under oppussing. Noe av det gamle huset står tilbake, men da den gamle delen ikke trer tydelig fram, og det er vanskelig å gjenkjenne huset, er det klassifisert som endringstype A.

1401-0301-006, 009, 050. Fra Kyrkjegata, til venstre forretningsgårder fra sist på 1800-tallet. Det har skjedd lite med gatebildet i løpet av undersøkelsesperioden. I bakgrunnen det nye hotellet fra 1997.

Over: Havna i Florø fotografert av A. B Wilse på begynnelsen av 1900-tallet.. Til høyre i bildet Haavebua. Haavebua ble bygd av handelsmannen Abraham Haave rundt 1900. Ved SEFRAK-registreringen i 1992 var den fremdeles i bruk som lager. (Norsk Folkemuseum, Bildesamlingen)

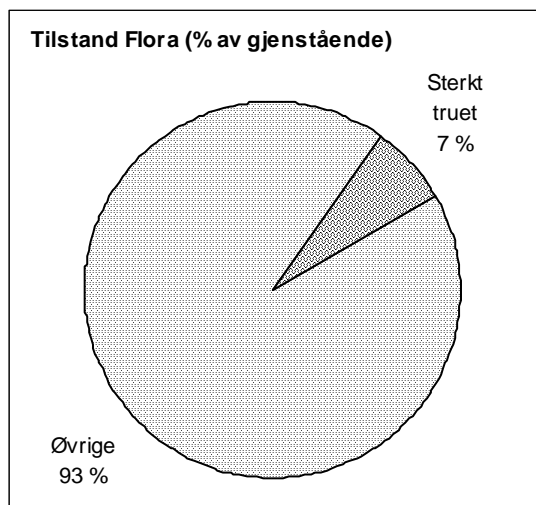
Under: I 2003 var Haavebua pusset opp – som del av og forbundet med Quality Maritime Hotell bygd på fyllingen like ved. Hotellet sto ferdig i 1997. De ytre endringene av Haavebua har vært små, som flere vinduer og nye vinduer og dører m.m., og er klassifisert som endringstype C. Nye bygninger med store volum blir mer og mer framtrædende langs sjøfronten i Florø, og sammenlignet med Wilses bilde har endringene vært store.

3.3 Tilstand

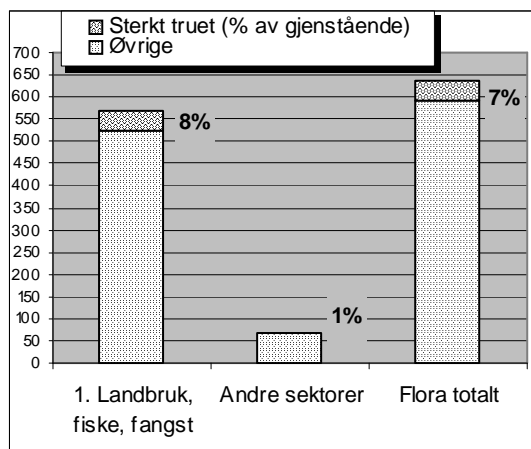
De gjenværende bygningene er her vurdert etter tilstanden i år 2003. Det er ikke foretatt noen sammenlikning med tilstanden da de ble registrert.

3.3.1 Tilstand – samlet oversikt

44 hus er sterkt truet på grunn av teknisk tilstand. Det tilsvarer 7 % av de gjenstående SEFRAK-registrerte husene i Flora.

Dette er trolig et minimumstall da bare de åpenbart sterkt truede husene er telt med her. Prosentandelen gir en prognose om forventet tap på grunn av forfall i kommende år.

3.3.2 Tilstand – samfunnssektor

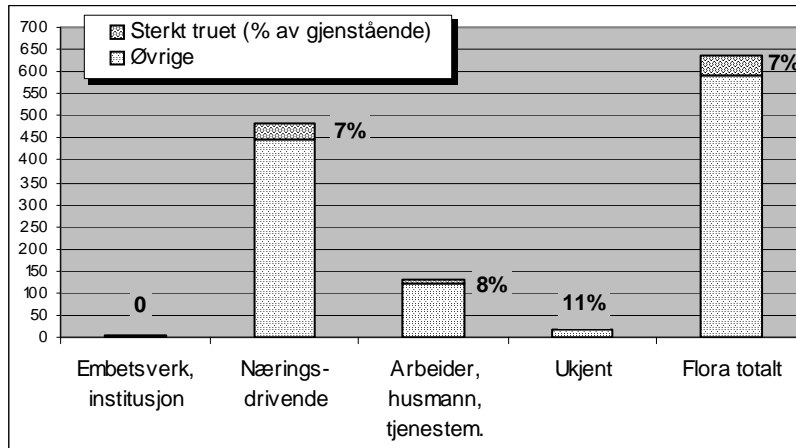
Undersøkelsen viser at det er hus knyttet til primærnæringene som er mest truet, med en prosentandel like over det gjennomsnittlige.

Hus i andre sektorer er i meget liten grad truet.

1401-0108-035. Fraflytta husmannsplass ved Høydalsfjorden. Huset er et kombinert bolighus og fjøs, fjøset var i kjelleren.

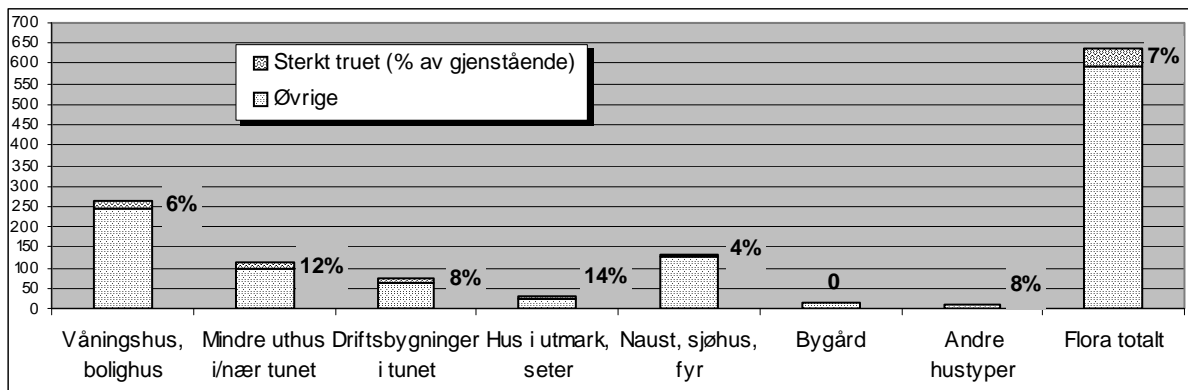
3.3.3 Tilstand – sosial miljøsammenheng

Undersøkelsen viser at gruppen "Arbeider, husmann, tjenestemann" er mest truet, mens de få husa i gruppen "Embetsverk, institusjon" ikke er truet.

Som forventet har gruppen "Næringsdrivende" en prosentandel truede lik gjennomsnittet. ("Næringsdrivende" er her bønder og andre samlet.)

3.3.4 Tilstand – bygningstyper

Undersøkelsen viser at "Hus i utmark, seter" og "Mindre uthus i/nær tunet" er mest truet. Driftsbygninger i tunet har også en prosentandel truede over gjennomsnittet for kommunen.

Noe overraskende er gruppen "Våningshus, bolighus" mer truet enn "Naust, sjøhus", men forskjellen er liten. Hus i utmark, seter er særlig sårbar da gruppen var sterkt desimert ved registrering.

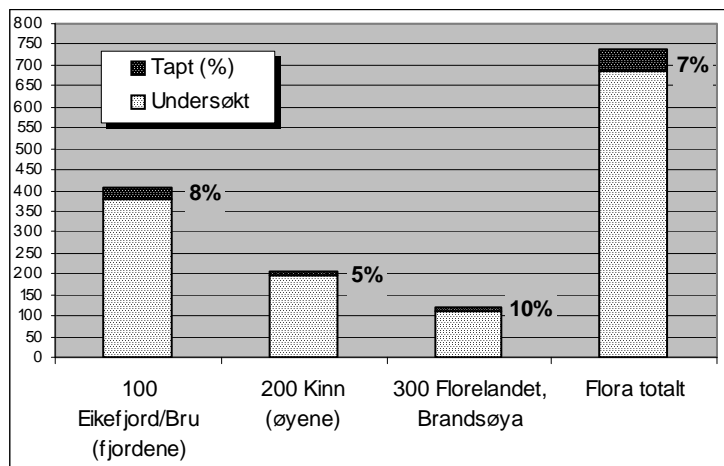

1401-0201-019. Ved SEFRAK-registreringen hadde sommerfjøsset stått ubrukt ei stund, i 2004 var det preget av forfall. Til høyre ei gammel smie (1401-0201-037) som heller ikke hadde vært i bruk på lenge og bærer preg av det. Objektene representerer de mest truede bygningstypene i Floramaterialet.

4 Geografiske variasjoner

4.1 Tap og geografiske variasjoner

4.1.1 Tap – områder: tidligere kommunale enheter

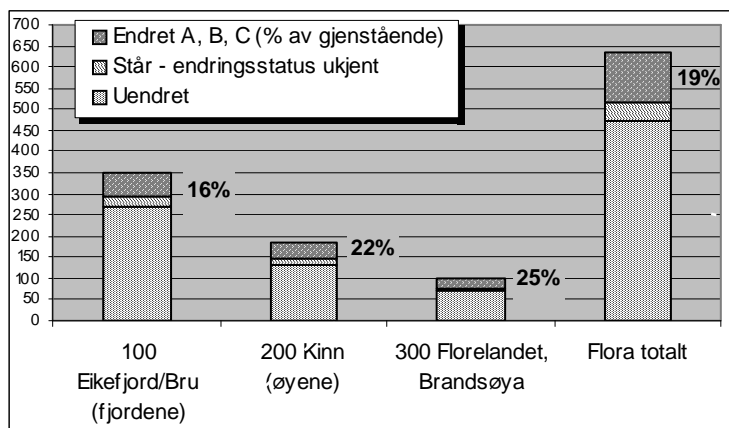
Tapsprosenten viser klare forskjeller mellom delområdene. Florelandet med Florø og Brandsøya, dvs tettstedsområdet har den største tapsprosenten.

Eikefjord/Bru, som omfatter områdene langs fjordene og innover dalene, har også en tapsprosent over gjennomsnittet.

Øybebyggelsen i gamle Kinn kommune har minst tap.

4.2 Endringer og geografiske variasjoner

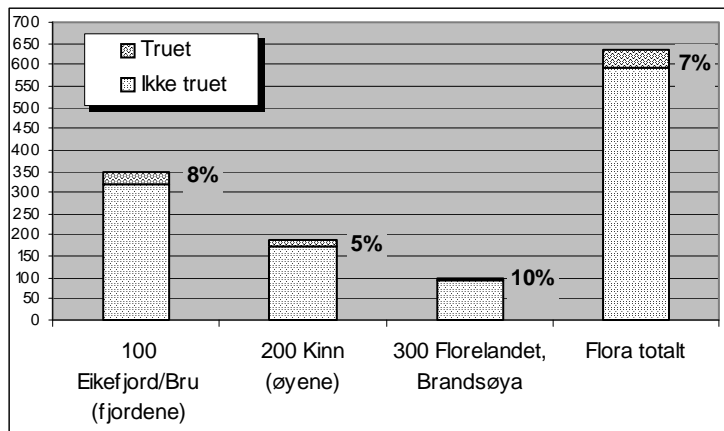
4.2.1 Endring – områder

Tettstedsområdene på Florelandet, Brandsøya og øyene i gamle Kinn har begge endringsprosenten over gjennomsnittet for kommunen, noe som viser at det skjer mer med den eldre bebyggelsen i disse områdene.

4.3 Tilstand og geografiske variasjoner

4.3.1 Tilstand – områder

Tettstedsområdene på Florelandet og Brandsøya har størst andel truete hus, godt over gjennomsnittet for kommunen.

Bebyggelsen Eikefjord/Bru har en prosentandel truete over gjennomsnittet, mens bebyggelsen på Øyene er i best stand.

Tallene samsvarer dels med undersøkelsen over tap, og sett i sammenheng med endringsforekomsten forsterkes et bilde av at eldre hus på øyene er mindre sårbare

på grunn av dårlig tilstand og tap, trolig nettopp fordi de er mer i bruk og derfor mer endret.

Innover fjordene står flere småbruk og sjøbruksmiljøer uten funksjon, og noen er i så dårlig stand at spredte hus nesten kan betegnes som ruin.

Det er noe påfallende at andelen hus i dårlig stand er såpass stor i de mest sentrale delene av kommunen, på Florelandet/Brandsøy. Dette er for en stor del saneringsklare hus i områder som forventes utbygget utenfor selve den gamle bykjernen.

1401-201-048, 050. Den gamle sjøbua til høyre er under oppussing, mens det gamle våningshuset som dels er skjult av småskogen er i dårlig stand. Til venstre skimtes ei hytte, ved stranda står et nytt "kombinaust".

5 Registreringstidspunkt og variasjoner

Registreringen foregikk fra 1991 til 1993, og de fleste bygningene ble registrert i 1992. Registreringen er så konsentrert at det er vanskelig å si noe om rive- og endringstendenser over tid.

1401-0119-007-9. Tidligere husmannsplass hvor bygninger fra husmannstida fremdeles står. Bak ligger det gamle våningshuset, til høyre løa hvor fjøsdelen har falt sammen og til venstre vedhuset, med vegger av stein.

1401-0201-039. Driftsbygningen er ikke lenger i bruk, og forfallet begynner å merkes. Under steinfjøset er det møkkakjeller.

1401-0102-002R-026. Langs Endestadvatnet drives det et aktivt jordbruk, noe som har medført fornyelse av bygningsmassen, særlig driftsbygningene. Av hus før 1900 står bare tre tilbake, det ene et innlandsnaust som var i dårlig stand i 2004.

6 Konsekvenser for kulturminner og kulturhistoriske sammenhenger som følge av kommunens generelle utvikling

6.1.1 Befolkningsutviklingen

Fra SEFRAK-registreringen begynte i 1991 til 2003 har folketallet i kommunen økt med 11,5 % (1328 personer). Veksten skyldes både tilflytting og fødselsoverskudd. I de siste 12-åra har Flora kommune hatt en større folketilvekst enn landet som helhet, og den har vært større enn fylkets.

I 1990 bodde ca. 68 % av kommunens innbyggere i tettsteder (Brandsøy og Florelandet med Florø), ved folketellingen i 2001 var denne andelen økt til ca. 75 %. Ca. 16 % av registrerte bygninger i Flora ligger i dette området.

I 2001 bodde ca. 80 % i bolig bygd etter 1961. På landsbasis er tallet ca. 70 %. 84 % av den undersøkte bygningsmassen ligger i spredtbygde strøk.

6.1.2 Gårds- og sjøbruks miljø, jordbrukets kulturlandskap – sammenhenger, strukturer

I dag er Flora en betydelig industrikommune der det meste av denne virksomheten er lokalisert til Florø. Industrien sysselsetter 20 % av arbeidstakerne, de fleste i verkstedsindustrien. Jordbruk blir særlig drevet i de indre områdene av kommunen, mens jordbruk og fiske i kombinasjon fremdeles er vanlig i de ytre strøka. I 2001 (Folketelling) var bare 9 % av de yrkesaktive sysselsatt i primærnæringene, hvorav de fleste innen jordbruket. Arbeidstakere i offentlig og sosial tjenesteyting utgjør den klart største gruppen av yrkesaktive.

De største strukturendringene i jordbruk og fiske, med konsekvenser for antall driftsenheter og bosetting skjedde lenge for SEFRAK-registreringen startet opp i 1991. Innen jordbruket har denne trenden i løpet av undersøkelsesperioden blitt forsterket med ytterligere konsentrasjon om færre driftsenheter. I samme periode har også antall aktive fiskere og registrerte fiskefartøy gått ned.

I flg. Jordbrukstelingen gikk antall driftsenheter under 100 dekar i Flora ned med 93 i perioden 1989 til 1999. I samme periode økte driftsenheter over 100 dekar med 45, men det samla jordbruksarealet ble redusert. Fisken er fremdeles viktig for kommunen, men det er oppdrettsnæringen og trålerfisket som har blitt dominerende. I flg. fiskerinæringens statistikk har antallet fiskere som har fiske som hovedyrke i perioden 1991 til 2003 gått ned med 30 %, mens antall fiskefartøy har blitt redusert med hele 77 %. Av de yrkesaktive fiskerne bor nesten like mange i Florø som ute på øyene.

Ser man på de registrerte bygningene i tunet som særlig er knyttet til jordbruket, viser Floramaterialet at i løpet av den korte undersøkelsesperioden på 11 år har 11 % av driftsbygninger i tunet gått tapt. Dette gjelder både enkeltstående fjøs, stall, løer og enhetslåven. Tapsprosenten til driftsbygningen (enhetslåven) ligger godt over gjennomsnittet for kommunen. Det samme gjør tapsandelen til de gamle funksjonsspesialiserte småhusa. Av de andre tunbygningene har noe overraskende også stabburet en tapsprosent over gjennomsnittet, men det ble registrert få hus av denne typen, og få tapte gir store utslag. Våningshus, som er den største enkeltgruppen, har en lav tapsprosent på bare 4 %.

Tapene har ikke vært så omfattende for utmarkshusa, i antall dominerer her hus i heimemarka, og blant disse har bare ei sag gått tapt. Hus knyttet til seterbruket er i god stand, og her er det ingen tap. Sjøbruksmiljøene finner man inne i fjordene, langs kyststripa og på øyene. Tapsprosenten for disse ligger over gjennomsnittet for kommunen, Det er særlig naustene som trekker opp tapsprosenten.

Sjøbruksmiljøene på Øyene er bedre bevart enn de langs fjordene, der flere har gått tapt og flere av de gjenstående er truet.

Flere tun var allerede i bruk som feriesteder ved SEFRAK-registreringen, og flere har blitt feriesteder i løpet av undersøkelsesperioden. Særlig våningshus settes i stand, mens driftsbygningene ofte forfaller. En del av naustene og sjøbuene var i dårlig stand, men dette gjelder særlig for fastlandsbebyggelsen. Situasjonen har vært en annen for øyene, her har bedre kommunikasjon snudd utviklingen. Hurtigbåter med plass for biler trafikkerer nå dette området av Flora. De bruker kort tid til Florø, og flere som jobber i byen har valgt å bli boende. De fleste hus er i bruk, og flere var under oppussing i 2003. Jordbruket holdes i hevd, og kombinasjonsbruk er det flere av, gjerne kombinert med fiske.

6.1.3 Florø by og tettstedsbebyggelsen rundt denne

Før SEFRAK-registreringen begynte hadde Florø fra stagnasjonen på 1970-tallet vokst til å bli et av de viktigste sentrene i Sogn og Fjordane. I undersøkelsesperioden har byggeaktiviteten holdt fram. Ikke bare i Florø sentrum, men også på tidligere jordbruksområder og i mer marginale områder på Florelandet og Brandsøya, langs kystlinja og i havneområdet har det blitt bygd, bygges og planlegges både flere boligfelt og næringsområder.

Samlet er både tapstallene og andelen hus som er truet på Florelandet (inkludert Florø sentrum) og Brandsøya, større enn gjennomsnittstallene for kommunen. Tapsandelene er noe større i kretsene rundt sentrum enn i selve bykjernen. Tapene i sentrumskretsen Florø ligger spredt, og det er ikke spesielle miljøer som har blitt berørt. I selve Florø er ingen hus direkte truet av dårlig teknisk tilstand. Her er det kretsene i omgivelsene rundt byen som drar opp andelen truede.

Situasjonen i områdene rundt sentrum er dels preget av forfall av eldre bebyggelse og gjengroing av kulturmark. Dette særlig på grunn av boligbygging, offentlige anlegg og ny rv. 5. I flg. kommuneplanen (1997) planlegges det her både for mer boligutbygging og næring. Det er småbruk og rester etter småbruk som har blitt berørt, jordvegen har blitt nedbygd og bygningsmassen redusert. Dette var en utvikling som var i gang og mye hadde skjedd her før SEFRAK-registreringen begynte i Flora. Noen få hus står til forfall, de er ubebodde og saneringsklare i påvente av utbyggingen.

1401-0207-007, 009. Sjøbu og sjøhus på Batalden som er pusset opp og modernisert, og som nå er i bruk i turistnæringen. Sjøhuset skal være ei gammel saltebu fra de rike sildefiskeriene på 1800-tallet, og den står på kraftige steinmura.

1401-0314-001. Den lille sjøbua står i industriområdet ved Gaddevågen, av tunbebyggelsen står bare bolighus tilbake og jordveien er nedbygd.

1401-0314-005. Småbruk i Havikbotn – av eldre bebyggelsen står eldhuset og våningshuset tilbake. Jordveien er nedbygd med boliger.

1401-0301-022, 024,026. Det har skjedd og skjer mye i Florø sentrum, parti fra Strandgata. Til høyre Strandgata 44 der vinduene er skiftet til vippevinduer med løse sprosser, nabohuset Strandgata 46 var blitt endret like før SEFRAK-registrering og hadde da fått halvtaket med "midtark" og nye vinduer. Nabohuset brant ned etter registrering, og et nytt hus har reist seg på tomten. Videre oppover gata dominerer nye forretningsgårder som hadde erstattet eldre hus før SEFRAK-registreringen.

1401-0117-022, 023,02. Fra Hovlandstølen, foto viser tre sel som er tatt i bruk som hytter. De er ikke endret siden registrering i 1992. Det ble registrert få seterhus i Flora, til tross for det omfang seterbruket har hatt i kommunen.

6.1.4 Eldre tettsteder, knutepunkter

Flora kommune er sammensatt av fire tidligere kommuner, ladestedet Florø og landkommunene Kinn, Bru og Eikefjord. De gamle administrasjonsstedene til disse var Eikefjord, Stavang og for Kinn lå herredshuset på Florelandet, like sør for den gamle bygrensa.

Eikefjord ligger innerst i Eikefjorden ca. 30 km øst for Florø. Det er det neststørste tettstedet i kommunen. Den nye tettstedsbebyggelsen har vokst fram langs rv.5. Det gamle senteret lå lenger sør ved dampskipsbrygga og kirka. Etter at vegsambandet til bygdene rundt kom, har Eikefjord blitt et viktig handelssentrum. Ny industri er etablert, boligbyggingen har økt og ved kaia er kafé, dagligvarehandel, post og andre servicefunksjoner samlet i et nybygg ved den nye kaia.

1401-0118-002. Det gamle senteret i Eikefjord lå på Sørboen ved Eikefjord kirke. Til høyre den gamle dampskipsbrygga, like ved ligger tidligere sag og naust. Midt i bildet til høyre for kirka kan man skimte det gamle bakeriet.

1401-118-002. Det nye senteret i Eikefjord skimtes bak den gamle dampskipsbrygga. Det ligger til Rv. 5, hovedveien til Førde, senteret i Sogn og fjordane. Til venstre nye industribygg og ungdomskolen, til høyre allhuset med kafé, butikk, post og andre sentrumsfunksjoner. Bak nye boligfelt i lia over Rv.5. Til høyre skimtes en av båtene i småbåthavna ved Sørboen.

Stavang var tidligere kommunesenter i Bru herred. Det ligger ytterst på halvøya mellom Høydalsfjorden og Førdefjorden, like ved det gamle handelsstedet Hellevik. Sentralt på ei høyde ligger Stavang kirke, og i området rundt kirka ligger dagligvarebutikk og en mindre tettbebyggelse. Ved fjorden er eldre sjøhusbebyggelse bevart. Her anløper hurtigbåten fra Florø til Svanøy og Reksta. Stavangområdet har vært og er populært som fritids- og hytteområde, og mye av den eldre bebyggelsen er i bruk til ferieformål. Flere hytter er bygd i nærheten av Stavang senter, og nye planlegges. Det har vært lite tap i dette området, et gammelt naust har gått tapt. Stavang fikk veiforbindelse på 1970-tallet.

1401-0106-035,36,038,042,043. Fra Stavang, midt i bildet Stavang kirke og hovedbygningen på Håve. Langs stranda ligger gamle sjøhus. Helt til høyre skimtes nyere næringsbygg og til venstre hytter og feriehus. Innfelt nothengje, tidligere et vanlig innslag i kystmiljøene. Den er ikke registrert i SEFRAK.

Rognaldsvåg fiskevær ligger mot Kinnasundet, lengst vest på Rekstaøya i gamle Kinn herred. Under de gode sildeåra midt på 1800-tallet var fiskeværet det største tettstedet langs kysten av Sogn og fjordane. Dette på grunn av nærheten til sildefiskeriene og de gode havneforholda.

Det er både skole, butikk og fiskemottak i fiskeværet. Flere arbeider i Florø og bruker hurtigbåten fram og tilbake. Mye av bygningsmassen er i bruk som feriesteder. Det har vært lite tap av SEFRAK-registrerte bygninger i fiskeværet.

På Rekstaøya drives det fremdeles jordbruk lenger øst på øya.

401-0204-0018 - 020. Sjøbuer, i bakgrunnen hovedbygningen på handelsstedet i Rognaldsvågen som har tradisjoner tilbake til 1700-tallet.

6.2 Arealfragmentering, større inngrep

6.2.1 Vegprosjekter

Tidligere var det meste av bebyggelsen vendt mot sjøen, og ferdselen i kommunen var derfor basert på sjøvertsforbindelse. Det var først under 2. verdenskrig at det kom fart i vegbyggingen, før da var det stort sett bare Florelandet som hadde et godt vegsystem. Vegene i Floraområdet følger bebyggelsen, og ligger derfor langs fjordene. Vegsystemet var utbygd da SEFRAK-registreringen kom i gang. I 2003 var arbeidet med forbedring av Rv. 5 i full gang, og i den forbindelse er det enkelte lokale inngrep som har fått betydning for noen av de SEFRAK-registrerte bygningene.

På de fleste øyene er det også bygd veger, og de trafikkeres av ferjer og hurtigbåter som også har plass til biler.

1401-0115-003. Til venstre vegarbeid på Rv. 5 ved Eikefjorden. Det gamle våningshuset må vel betegnes som sterkt truet. Til høyre vegarbeid på Rv. 5 vest for Storebru. Vegen rettes her ut, driftsbygningen var allerede revet og våningshuset (1401-0102-030) står trolig for tur.

6.2.2 Større anlegg

Mange store anlegg knyttet til industri, oljebase og oppdrettsnæring har vokst fram i Flora de siste 10-åra. De fleste ligger langs kystlinja på Florelandet og Brandsøy. Mange var etablert før SEFRAK-registreringen kom i gang, og undersøkelsen har derfor ikke fanget opp eldre bygninger og miljøer som kan ha gått tapt her. De store oppdrettsanleggene er lokalisert i sjøen, og ligger til fjordene og ved øyene.

7 Saksbehandling, planforhold m.m.

7.1 Bruk av SEFRAK-materialet i kommunen

Originalmaterialet til SEFRAK-registreringen er på Fylkeskommunens kulturvernavdeling i Førde. Flora kommune hadde ikke kopier av materialet. Miljøvernkonsulenten brukte GAB (Nasjonalt bygningsregister).

7.2 Planforhold

Bygninger fredet etter kulturminneloven

Det er to freda bygninger i Flora. Kinn kirke som er automatisk freda og Svanøy hovedgård som er vedtaksfreda.

Kommuneplanen

Ny kommuneplan for hele kommunen var under rullering i 2003.

For Florø sentrum var det utarbeidet egen kommunedelplan som ble vedtatt i 1998.

Et uttalt mål i delplanen er: "Ein legg spesiell vekt på å verne trehusbyen Florø slik den kjem til uttrykk i ytre Strandgata, langs hamna, i deler av Markegata og i Hans Bloms gata."

Kirka og kirkeparken er båndlagt som kulturminnevernområde.

Museer

Kystmuseet i Sogn og Fjordane ble etabler i Florø i 1985. Museet har ei stor utendørsavdeling med flere tilflytta hus.

Kulturminnestafetten 1997

Tuftene etter saltebuene ved Kinn og Batalden og en dokumentasjon av disse var Flora kommunes bidrag til kulturminnestafetten.

Fra Kystmuseet si friluftsavdeling. Museumsbygningen til venstre, rett fram ei "fiskarstue" som ble flytta hit på 1990-tallet. Den er trolig fra 1700-tallet.

8 Kilder

Litteratur

Aschehoug og Gyldendals *Store norske leksikon*, 1994 og "storenorskeleksikon.no", 2004.

Stavang, Jan M. red. 1966. *Flora kulturhistorisk vegviser*. 1999

Fiskeridirektoratet. (www.fiskeridir.no)

Statistisk sentralbyrå. 1981. *Dokumentasjon 1980*. Kongsvinger

Statistisk sentralbyrå. 1992. *Folke- og bolig telling 1990*, Oslo - Kongsvinger

Statistisk sentralbyrå. 1999. *Jordbrukstillingen Flora.* (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. Faktaark, 1999. *Kommunefakta Flora.* (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. 2001. *Befolkningsutviklingen i kommunene.* (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. 2001. *Befolkningsutviklingen i kommunene.* (www.ssb.no).

Statens kartverk. Topografisk hovedkartserie M711.

Rektangelkart 1:200 000, Kristiansamt. Bl. III. 1851, 1880-90?, etter 1919. Statens kartverk Hønefoss.

Muntlig informasjon: Kultursjef Edvin Helgheim og miljøvernkonsulent Toralf Otnes, Flora kommune.

9 Vedlegg 1. Bygningstyper: tapt, endret, truet – tabell

**10 Vedlegg 2. Registreringskretser: tapt, endret, truet –
tabell**